

МАРІЙКА ПІДГІРЯНКА

УЧИСЬ,
МАЛЕНЬКИЙ!

МАРІЙКА ПІДПРЯНКА

УЧИСЬ, МАЛЕНЬКИЙ!

ВІРШІ,
КАЗКИ,
П'ЕСА,
ЗАГАДКИ

Для дошкільного
та молодшого
шкільного віку

Упорядкування і передмова
ОКСАНИ НАХЛІК

Художник
ІВАН ЛИТВИН

КИЇВ «ВЕСЕЛКА» 1994

До книжки української письменниці Марійки Підгірянки (1881—1963) увійшли кращі твори для дітей: співанки, вірші, казки, загадки. Частина з них публікується вперше. А ще читач знайде тут дитячу п'єсу «В чужому пір'ю» про синичку, яка вбралася у строкате папужчине пір'я і полинула в далекі краї. Гадасмо, що цим твором зацікавляться режисери й актори шкільних театрів.

Редактор О. С. Яремійчук

П 4803640205—105 БЗ—45. 24. 92.
206—94

ISBN 5-301-00932-X

© Оксана Нахлік, упорядкування,
передмова, 1994

© Іван Литвин, ілюстрації. 1994

ТАЛАНТ, ВІДДАНИЙ ДІТЯМ

Навесні 1961 року Марійка Підгірянка відзначала своє вісімдесятиліття. Ювілярку прийшли привітати львівські письменники. Поет Володимир Лучук запитав у господині:

— Не впізнаєте?

— Може, і впізнаю...— відказала лагідно.— Стільки дітей у мене, що й запам'ятати всіх несила...

Тож скільки дітей у Марійки Підгірянки?

Рідних кровиночок — три сини і донечка.

А зігрітих теплом щедрої душі вчительки-поетеси — не злічити.

Багато людей живуть, леліючи в пам'яті вірші мудрої дочки підгірського краю, згадки про неї. А школярики кінця ХХ століття тільки відкривають для себе багатогранний талант Марійки Підгірянки.

29 березня 1881 року сім'я лісничого Омеляна Ленерта, яка проживала в с. Білі Ослави (тепер Надвірнянського району Івано-Франківської області) раділа народженню первістки, — її нарекли Марією (всього Ленерти благословили в світ 5 дочок і одного сина).

Зростала Марія на Гуцульщині, оповитій таїною легенд, запам'ятовувала мамині пісні та казки, коломийки та приказки, які чула від земляків.

Незможному Ленерту не під силу було дати вищу освіту всім своїм дітям — її здобув лише син. Марійка

ж закінчила двокласну школу с. Уторопи, що на Косівщині, куди 1888 року переїхали її батьки. Та й по навчанню!

Однак допитливу й розумну Марію аж ніяк не влаштувала готова їй, як і чотирьом молодшим сестрам, доля домогосподарки.

Дівчина часто гостювала у свого дідуся по матері, священика Миколи Волошина, який мешкав у селі Заріччя і був багатий великою бібліотекою класичної літератури. Читала Марія Т. Шевченка, Ю. Федьковича, О. Пушкіна, Л. Толстого, в оригіналах А. Міцкевича, Й. К. Ф. Шіллера, Й. В. Гете, Г. Гейне, Г. Лессінга.

Наполеглива гуцулка самотужки здолала освітні щаблі: 1896 року в Коломії склала екстерном іспит за восьмикласну жіночу школу, а 1900-го, у Львові, також екстерном, — за жіночу вчительську семінарію — і здобула омріяний фах.

Понад сорок років пропрацювала Марія Омелянівна на ниві народної освіти. Побравшись восени 1905 року з таким же, як і сама, вчителем прогресивних поглядів А. А. Домбровським, несла людям світло й добро. А це було нелегко в умовах утисків з боку окупаційних урядів — австро-угорського (до 1918 року), чеського (у 1925—1927 роках), польського (у 1929—1939 роках), — які неприхильно ставились до розвитку української культури. Однак Марія Омелянівна ніколи не нарікала на долю, що кидала їй чоловіка, часто розлучаючи, по віддалених західноукраїнських селах, де панувала неписьменність, не вистачало підручників, наочного приладдя.

Діяльність М. О. Домбровської — то не тільки шкільні уроки й ігри з дітьми на перервах. Народна вчителька йшла під селянські стріхи й учила матерів-господарок правильно доглядати за немовлятами, готувати смачні страви, підтримувати затишок в оселі. Навіть з медицини, ветеринарії, агрономії, юриспруденції могла дещо порадити.

Ця знаюча жінка була наділена неабияким поетичним хистом, що прислужився їй, зокрема, під час навчання й виховання діточок. Щирі, мелодійні вірші Марійки Підгірянки допомагали школярам запам'ятати букви, засвоїти арифметичні дії, пояснювали різноманітні явища природи...

А почала писати Марія ще в юності. Тоді й обрала собі літературний псевдонім *Марі́йка Підгі́рянкa* — в знак любові та пошани до рідного прикарпатського краю.

Твори Марійки Підгірянки друкувалися в 1902—1908 роках на сторінках газети «Діло», журналу «Літературно-науковий вісник». 1908 року вийшла її перша поетична збірка «Відгуки душі».

Під час світової війни 1914—1918 років М. О. Домбровська разом зі своїми малолітніми дітьми тривалий час перебувала у нижньоавстрійському місті Гмюнді — саме туди власті евакуювали мирне населення Галичини, звільняючи територію для воєнних дій.

Живучи в табірних бараках, Марія Омелянівна доглядала синів і дочку, чим могла, допомагала своїм країнам, організувала школу для малолітніх українців. І —

твори́ла: виливала у віршах, оповіданнях, п'єсах, картинах тугу за Батьківщиною, жаль за понівеченими людськими долями. Так, зокрема, була написана поема «Мати-страдниця» (1917), укладена рукописна поетична збірка «На чужині».

Після ліквідації таборів Марія Домбровська не поспішила, однак, повернутися на Західну Україну, яка з червня 1919 року перебувала під владою буржуазної Польщі.

Галичанка залишилася працювати на Закарпатті, на той час окремому губернаторстві чеської держави. Саме тут уповні розквітнув талант Марійки Підгірянки як дитячої письменниці. Твори вчительки-поетеси друкувалися на сторінках періодики, скрашали шкільні підручники, виходили окремими книжечками, передавалися з уст в уста школяриками й їхніми батьками.

Та з 1925 року почалася чехізація Закарпаття, масове закриття українських шкіл. У 1927 році М. О. Домбровська залишилася без роботи.

Протягом 1927—1928 років Марія Омелянівна проживала в с. Довге Іршавського району — виховувала дітей Ганни Франко-Ключко, внуків І. Я. Франка.

Потому повернулася на Галичину. Разом з чоловіком, а пізніше ще й з дочкою Дарією працювала у сільських школах Антонівки (1929—1938), Братищева, Вікнян (Білогірки).

У 1941 році Марія Омелянівна важко захворіла. Вона вже не могла працювати в школі, не могла писати вірші.

1957 року подружжя Домбровських, уже пенсіонерів, переїхало до Рудного, передмістя Львова. Марійка Підгірянка знову почала творити — її вірші публікувалися в обласних газетах, журналах «Жовтень» і «Вітчизна», у збірці «Гірські квіти» (1962).

Та найбільше творів «бабця Клапця» (так Марія Омелянівна сама себе називала) писала для внуків: поетично зображувала різні події з родинного життя, складала віршики-задачки, загадки...

Вчительку-поетесу не забували колишні її учні, знайомі, українські літератори. Її було прийнято до Спілки письменників України.

Однак прожиті літа, недуги перевтомили серце Марії Омелянівни, і 18 травня 1963 року її не стало.

Марійчині ж «співаночки» «цвітуть» і нині. На жаль, гроно їх далеко не повне — чимало рукописів згубилося на тернистих життєвих дорогах. Та й сама Марійка Підгірянка через постійні турботи не вельми дбала про публікацію своїх поезій...

Перед вами, любі читачі, книжка «Учись, маленький!». До неї увійшла частина тих творів, що ще раніше побачили світ на сторінках збірок Марійки Підгірянки «Безкінечні казочки» (1970), «Грай, бджілко!» (1978), «Ростить великі» (1979), «Школярики йдуть...» (1981). Багато віршів, а також п'єса «В чужому пір'ю», казка «Рожка Тихолазка» публікуються вперше — взяті вони з домашнього архіву письменниці, рукописних фондів Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника

АН України, двох прижиттєвих збірок Марійки Підгірянки «Ластівочка», численних періодичних видань.

Вірші, п'єси, казки, загадки Марійки Підгірянки допоможуть вам, допитливі читачі, краще відчувати гарний і непростий навколишній світ, навчать, «як зло оминати, а добро чинити».

Нумо, до читання!

ОКСАНА НАХЛІК

МОЇ ПІСНІ

МОЇ ПІСНІ

Де я тії пісеньки подію,
Що розраду в серце моє ллють?
Хіба між квітами посію,
Хай поміж ними розцвітуть.

Зійдуть мої пісеньки, як рута,
Наче ряст, розквітнуть навесні.
І як я вже буду позабута,
То цвістимуть пісеньки мої.

МОЯ ЗЕМЛЕНЬКО!

Моя землянько ти ріднесенька,
як твій чар описати?
Не затихла ще моя пісенька,
щоб про тебе співати.
Ніч невидная, ніч тихесенька,
але сон не приходить.
Знов в душі бринить нова пісенька,
попід вікнами бродить.
Моя землянько ти ріднесенька,
святе моє кохання,
Для тебе була перша пісенька,
Тобі буде й остання.

ЧОТИРИ СТОРОНИ СВІТУ

Хоч сторони всі світу
Чотири я зйду,
Та сторони такої,
Як рідна, не знайду.

На північ чи на південь,
На захід, схід піду —
У рідну сторононьку
Я завжди шлях знайду.

ОЙ СЕЛОМ-СЕЛОМ

Ой селом-селом
Зелено кругом:
У садках село втонуло,
Кожне дерево вдягнуло
Зелений шолом.

Ой селом-селом
Гомінко кругом:
Кожна пташечка співає,
Над квітками бджілка грає
Золотим крилом.

Вийду на поля:
Ой пахтить земля!
Мов співає рідна скиба
Пісню праці, пісню хліба,
Серце звеселя.

Все кругом росте,
Буйно так цвіте,
Пестить гори і долини,
Гріє простір України
Сонце золоте!

БЕСКИДЕ, БЕСКИДЕ...

Бескиде, Бескиде, бескидовий краю.
Хто тебе не бачив, той не бачив раю.
Бескиде, Бескиде, вершечки під небом.
Не можу, Бескиде. забути про тебе.
Один раз забуду, а згадаю десять,
Як твої вершечки десь у хмарах вися ь.
Як твої струмочки у безоднях грають,
Як бистрі соколи над ними літають.
Бескиде. Бескиде, у зіллі, у квіті,
Не можу забути, який був ти в літі.
Бескиде, Бескиде, бескидові шати,
Нема тої барви. щоб вас змалювати.
Нема тої пісні — весь чар розгорнути.
І сили немає, щоб тебе збагнути.

ВЕРХОВИНА

Блакитне небо в головах,
В ногах діброви сині.
Орли мандрують по верхах,
Овечки — в полонині.

Соколом бистрим лине зір
По рідній всій сторонці —
По збочах гір, зелених гір,
На лан, блискучий в сонці.

Лани, як золото. блищать
У голубім безмежжі.
За ними мріє сіножать
В завітчаній одежі.

Як біла нитка, в'ється шлях
Од тих ланів на села —
Там і моє село в садах,
Й хатиночка весела.

А там, де дні свої я сплів
З забав, утіх дитинних,
Отам злечу я із верхів
На крилах соколинних.

КАЛИНА

Колишися, калинонько,
колишися,
Зеленими листочками
розпишися.
Сонячними променями
розмалюйся,
З дужим вітром буйнесеньким
розцілуйся.
А ще й срібною росою
вмийся чисто,
Надінь свої ягідочки,
як намисто.
Буде тобі, калинонько,
дуже радо,
Коли глянеш в чисту річку —
у свічадо¹.

¹ Свічадо — дзеркало.

СМЕРІЧКА

Дзвонить, грає срібна річка,
А в криштальну воду
Задивилася смерічка
Та й на свою вроду.

Гей, виросла ж та й висока,
Та нема їй пари:
Пила воду із потоку
І сивої хмари.

Брала пахощі з повітря
У весняну пору;
Вибуяла так на вітрі,
Виросла угору!

ГАННУСИНА ПІСНЯ

Співаночки мої любі,
Куди вас подію?
Понесу вас в полонинку,
З вітрами посію.

Будуть туди вівчарики
З вівцями ходити,
Будуть мої співаночки
В траві знаходити.

Будуть, будуть вівчарики
Білі вівці пасти,
Будуть мої співаночки
В трембіточку класти.

МІСЯЦЬ І ЗОРІ

Тихий вечір, тихий, красний;
Над горою місяць ясний
Пасе зорі, завертає,
На трембітці грає-грає:

— Гоя, зорі, гоя, гоя,
Трембіточка срібна моя.
Кошарочка овець повна,
На овечках біла вовна.

Ходить місяць аж до ранку,
Зоря вийшла на полянку:
— Ой, місяцю, місяченьку,
Зганяй зорі помаленьку.

Вже отара зірок рідне,
А вівчарик блідне, блідне.
Вже зірниця розцвітає,
Встати сонце закликає.

НІЧНІ ГОСТІ

Мряка сіра, мряка біла
На земляньку тихо сіла.
Пеленочку простеляє,
На ніч землю сповиває.

Над високим оборогом¹
Зійшов місяць срібним рогом;
Кругом нього зорі сяють,
Дрібні іскри розсівають.

Із старенької дзвіниці
Летять сови-жалібниці.
Лет без шуму, чудні очі,
Летять мовчки в царство ночі.

Із дупла — своєї хати —
Летить лилик² погуляти.

¹ *Оборіг* — повітка на чотирьох стовпах для зберігання сіна.

² *Лилик* — летюча миша, кажан.

Розпростер він темні крила,
Як на човнику вітрила.
Понад тихими садками
Летять мушки з лампочками,
То погаснуть, то знов блиснуть,
В листі зіроньками зблиснуть.

А у пільмі нетлі¹ в'ються
І об стіни з жалю б'ються,
Бо їм сонця не видати,
Бо ніч темна — то їх мати.

По легким, імлистим мості
Ходять, блудять нічні гості...
Доки сонечко засвітить
І прожене ночі діти.

¹ Нетля — невеличкий нічний метелик.

СПІВАНКА ПРО МІСЯЦІ

Ой місяць січень кличе мороза,
Морозить лиця, щипає носа.

А місяць лютий вітрами дує,
На водах з льоду мости будує.

Березень-місяць льоди поломить,—
Весняну пісню річка задзвонить.

Квітами квітень всіх привітає,
Усі садочки порозквітає.

Гей, травень прийде у дні чудові,
Простелить всюди трави шовкові.

А місяць червень луги покосить,
Червоним соком ягідки зросить.

А місяць липень гарячим літом
Обсипле липи пахучим цвітом.

СИПЛЕ СНІГ

Сипле, сипле, сипле сніг...
Мов метелики срібlistі,
Ті сніжинки, білі, чисті,
Тихо стеляться до ніг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

Сипле, сипле, сипле сніг...
Тихо, легко і спроквола
Покриває все довкола,—
Ні стежок, ані доріг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

Сипле, сипле, сипле сніг...
Вже присипав доли, гори,
Вже весь світ, мов біле море,
Біле море без доріг...
Сипле, сипле, сипле сніг...

ЗИМОВИМ ШЛЯХОМ

Село. Хатки в загат козушках,
І верби в снігових шапках.
Темніє кучерява груша,
Кидає синю тінь на шлях.
І тиша. Сонно сунуть сани...
Дзвіночок раптом: тень-телен...
І знову тиша... Тоне, тоне
У срібній ночі білий день.

ВЕЧІР ІДЕ

Сонечко спить давно вже
За білою горою,
А вечір зорі ниже
Ниткою золотою.

Мороз ходить по дворі,
На льоду іскри креше,
На снігу світить зорі,
На вікнах квіти пише.

А місяць сіє світло
По стінах, по помості —
Так тихо, так привітно
Йде вечір до нас в гості.

ДІД МОРОЗ

Ходить Мороз надворі
По широкій оборі,
Ще й по горах-дібровах,
У чоботях пухових.

Старий він, сивий він,
З бородою до колін.

Ходить-бродить у шубі,
Біла шапка на чубі.
Ходить лютий, сердитий,
Когось хоче вкусити.

Старий він, сивий він,
З бородою до колін.

Як діток де зустріне,
Сніг у вічі їм кине,
Ще й зубами заблісне
І за пальчик потисне.

Старий він, сивий він,
З бородою до колін.

Дітям смішки — гуляють,
Сани з гірки спускають,

Скоро, скоро, скоренько,
Аж червоне личенько.

Не злякає їх він —
З бородою до колін.

А за Дідом Морозом
Дмуха вітер з погрозом,
Дмуха вітер сердитий,
В сніговицю сповитий.

Свище люто, гуляє,
Пісню грізну співає.

Як в селі він ночує,—
Всі дороги задує,
Гори снігу натрусить,
Діток в школу не пустить.

Свище люто, гуляє,
Пісню грізну співає.

Дітям смішки — гуляють,
Сніг з дороги згрібають:
Через пагорби й доли
Вчасно прийдуть до школи!
Дарма вітер гуляє,
Пісню грізну співає.

СНІЖОК ТРЯСЕ

Гей, сніжок трясе
Вільно, вільно,
Порівняв усе
Всюди рівно.

Покрив беріжки
Й пагорбочок,
Накрив доріжки
Для саночок.

Линуть саночки
Скорі, скорі,
На них — діточки
Яснозорі.

Щось щебечуть все,
Дзвонять сміхом,
А сніжок трясе
Тихо, тихо...

ЯСЕНЕЦЬ

Ой зима, ой зима,
Квіточок вже нема.
Беріжок, моріжок
Прикрив білий сніжок.

Ой зима, ой зима,
А нам горя нема:
Теплі в нас кожушки
І міцні чобітки,
Ще й бабуса стара
Рукавички сплела.

Ой зима, ой зима,
А нам горя нема:
Ми вже всі назубок
Знаєм кожний урок;
Погоуляєм гуртком —
То сніжком, то льодком!

По цей бік, по той бік —
Всі підем на потік —
На воді морозець
Нам засклив ясенець!

СНІГОВА БАБА

Що за гамір?
Що за гра?
Ліпить бабу
Дітвора!

Ой же, баба
Снігова,
Біла в баби
Голова.

Ой, у баби
Горб на спині
І ломака
Он яка!

Ніс у баби
З картоплини,
Рот у баби
З буряка!

НА ЛИЖАХ

Сніги упали свіжі,
Прослався білий шлях,—
Візьму я бистрі лижі,
Полину, наче птах.

Засніжена дорога
Зникає десь у млі —
Коли б летіти змога
На голубі шпилі.

В далеку Верховину,
Що мріє у півсні,
У тиху полонину,
В Карпати чарівні!

ПТАШКИ ВЗИМКУ

I

Ой зима лютує дуже,
Посмітюшкам це байдуже,
Повтирали дзьобчики,
Витрусили чубчики,
Хвостиками повертіли —
На подвір'я полетіли.
Прилетіли під світлицю
І зустріли там синицю:
— Ой сестричко, добрий ранок,
Що ти їла на сніданок?
— Не пила я та й не їла,
Від морозу здеревіла.
— Ой синичко, не журися,
Сюди-туди повернися,
Ходи з нами, козаками,
Знайдем скриню з калачами,
Дамо тобі повну скриню,
Будеш у нас за газдиню!

ПТАШКИ ВЗИМКУ

II

Горобчик:
— Цір-цір, цір-цір,
Вийди, Івасю, надвір!

Синичка:
— Час-час, час-час,
Вийди, Марусю, до нас!

Посмітюшка:
— Цинь-цинь, цинь-цинь,
Хлопчику, зернятко кинь!

Жовтобрюшка:
— Ціть-ціть, ціть-ціть,
Нас рятувати спішіть!

Всі пташки:
— Цір-цір, ціть-ціть,
Діти кохані, спішіть!
Цинь-цинь, час-час,

Подбайте, діти, про нас!
На сніданочок для пташки
Киньте зерен, киньте кашки.
Ми ж все літо працювали —
Сади з черви обчищали,
Ще й співали всім на втіху,
Світ навколо звеселяли!
Цір-цір-цір!

ЗИМА-БІЛОСНІЖКА

Ходить, ходить зима гасм — Білосніжка,
Килимочки простеляє по доріжках.

Беріз коси стрічечками заплітає,
По ярочках з потічками розмовляє.

Ходить, ходить зима в полі — Білосніжка,
Розклада в полях перини, як на ліжках.

Накрива дбайливо ниви в час негоди,
Щоби спали без пригод озимі сходи.

Ходить зима то узбіччям, то в діброві,
То шелесне, то шепоче в чар-розмові.

То розкине перли ясні на полянці —
Та й назустріч любій, красній тій Веснянці...

СНІЖНИЙ ПУХ

Сніжний пух, білий пух
Від сонечка тане;
Зими дух, блідий дух
Вже більше не встане.

Промені запечуть —
Пропадуть морози,
І зимі потечуть
По личеньку сльози.

Потічки попливуть,
Весело заграють,
Мотильки оживуть,
Птиці заспівають.

Квіточки зацвітуть
На траві, як з шовку,—
Діточки наплетуть
Вінків на обновку.

ПРОБУДИЛАСЬ БРИНДУШКА¹

Пробудилась бриндушка —
дзень-дзень!
Смійся, квітко-подружко,
вже день!
Пробудилась пташина —
ціт... ціт...
Встань же, люба дитино,
ледь світ!
Глянь же, сонечко ясне
встає,
Все на світі прекрасне
дає:
Дас радість і силу
ураз,
І ту весноньку милу —
для нас!

¹ Бриндушка — рання весняна квітка у Карпатах.

ВЕСНЯНИЙ ДОЩ

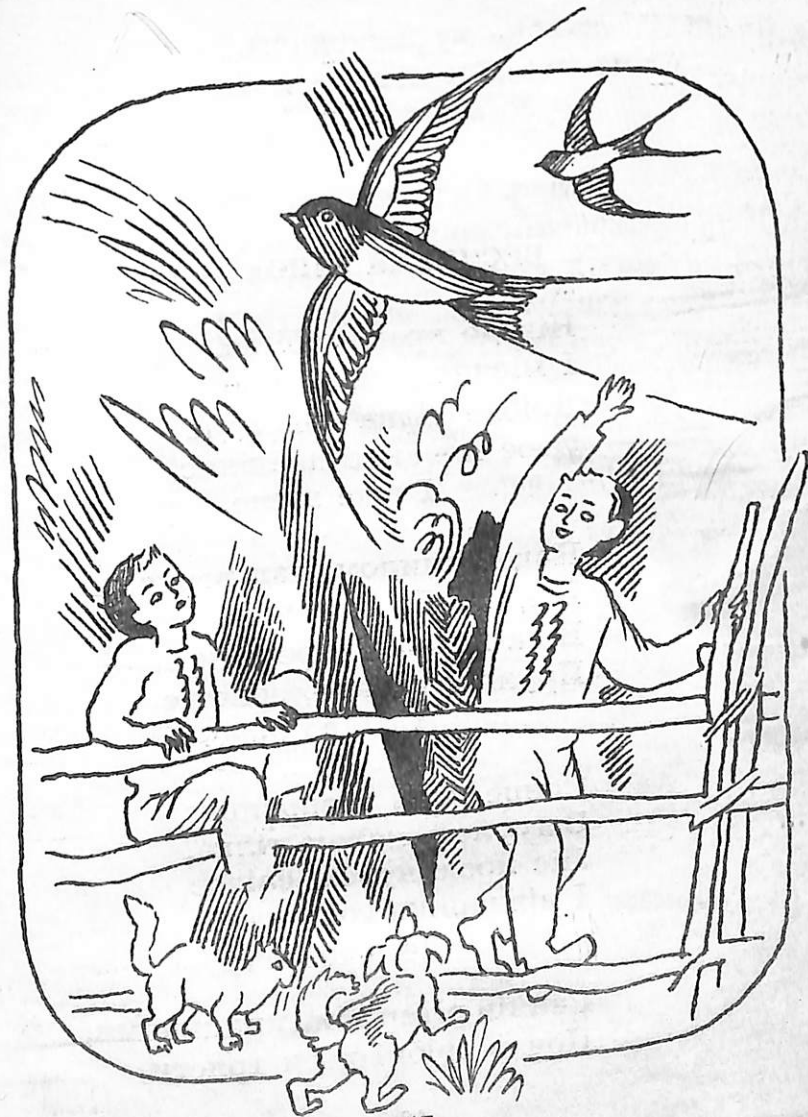
Хоч спохмурніє небо весняне,
Хоч обіллється дощем рясним,
А тільки сонце з туману гляне —
І вже веселка цвіте над ним.
Знов веселково сіяють квіти
На чисто вмитій дощем землі.
Знов вибігають гуляти діти,
І знов щебечуть пташки в гіллі.

САДИ НАВЕСНІ

Цвітуть сади, цвітуть пишні:
Цвіт біліє на черешні,
На яблуні рожевіє,—
Всі квіточки сонце гріє.
Сонце гріє, дощик росить,
Бджілка з квіту медок носить.
Ніженьками пил згортає,
Серединку запиляє.
Мине весна, цвіт одквітне,
Прийде літечко привітне.
Іде літо, припікає,
Овоч соком наливає.
Прийде й осінь — час багатий —
Буде овоч малювати.
В усі барви розмалює
І діточок почастує.

ДІТИ Й ЛАСТІВКА

Ластівочка чорно-біла
Під стріхою гніздо вила,
Над подвір'ям кружеляла
І на діток споглядала.
І питалася сердечно:
— Чи гніздитись тут безпечно?
— Люба, мила ластівочко,
Ти не бійся за гніздечко:
Ми і киці накажемо,
І песика прив'яжемо,
Відженем лихого хлопчика
І недоброго горобчика.
Ліпи гніздо скоро, духом,
Вистеляй м'якеньким пухом,
Бо надійна наша стріха
Захистить тебе від лиха.

ВЕСНЯНИЙ РАНОК

Ніч до краю добігає,
І місяця сяйво блідне,
Дрібна зірка допрядає
Своє прядиво посліднє
І вже гасне.

Над Бескидом, над верхами
Бліде небо рожевіє,
Біла хмарка берегами
Пружки рубить, золотіє
В сяйво ясне.

Сонце день розповиває,
Загоряєсь кожна гілка,
Ліс прокинувся, співає,
І вівчарика сопілка
Десь щебече.

Ранній вітер збив крильцями,
Почав срібні роси трясти,

Веселкові дуги класти,
Шум метати над кущами
У ліщину.

Розігрався ярий ранок,
Розсміявся, розспівався,
Метеликів скликав в танок,
Квіточками завітчався —
Йде в гостину.

БДЖІЛКО, ЛТАЙ!

— А де ж ти бувала,
Бджілко дрібна?
— По квітках літала,
В чашки заглядала
До дна, аж до дна.

Луки мерехтіли
В саяві золотім —
Крилонька бриніли,
Співанки дзвеніли
Бджілоньці при тім.

Липи золотіли
Од скарбу медів —
Листки тріпотіли,
Казки шепотіли
З долин і верхів.

Бджілка облітала
Весь красний край наш —

Пильно працювала,
Медочок збирала
З повних квітів чаш.

Літечко минає,
Блідне сонця жар —
Бджілка повертає,
Діточок вітає,
Несе щедрий дар...

КОЛОМИЙКИ

Та як собі заспіваю
На лані в долині,—
Піде голос попід колос,
Між дзвіночки сині.

А я вложу в ті дзвіночки
Свої співаночки,
Щоби мені задзвонили
На всі голосочки.

Щоби мені задзвонили,
Щоби процвітали,
Щоби мені, як ті пташки,
В гаю щебетали.

ЧЕРЕШНІ

Ой, нависли черешеньки,
Нависли, нависли,
Та бо тоті черешеньки
Діточкам на мислі.

Та де би то не на мислі,
Коли дозрівають,
Червоними ягідками
Очі притягають.

ЛІТНІЙ ДОЩ

Хмари по небі блукали,
З перлів намисто низали.
Порвались низки —
Бризнули бризки,
З шумом на землю упали.
Впали перлисті краплини
На зелененькі долини,
І на лісочки,
І на садочки,
І на листочки калини.
Блиснуло сонце в блакиті,
Злотом сипнуло по світі,
По всіх билинах,
По стебелинах
І по кожнісінькім квіті.
Злинула пташка — співає,
Вийшла малеча — гуляє.
А там, на хмарі,
В золотій чарі
Барви веселка мішає.

ЛЕГІТ

Гілками легіт шелестить,
Теплий, ласкавий.
Цілує квіти, гомонить
В шовкових травах.
Чимдуж на нивоньки біжить
У даль зелену.
В житах срібlistих шелестить,
В ланах ячменю.
Він гладить ніжно-голубі
Квітчасті луки,
Немов у нього дорогі
Матусі руки.

ГОРОБИНА

Буйна горобино,
Ти шумиш зелено,
Ти цвітеш біленько,
Родиш червоненько.
Дай ягід у гронах,
Пишних і червоних,—
З них зроблю коралі
Для своєї лялі.
Коли їх насилу
Лялечці на шию,
Така гарна буде —
Здивуються люди.
Будуть споглядати
І мене питати:
— А чия то ляля,
Прибрана, мов краля?

ЛІТО

Ой літечко, літо, квітами увито,
Де ступиш ногою — золотиться жито.

Золотиться жито, сади дозрівають,
Пташечки щебечуть, і діти гуляють.

Ой літечко, літо, пахуче, прозоре,
Затужиш ти, літо, як підеш за море.

Поля і поляни застелеш імлою,
Заплачеш за нами, а ми — за тобою.

ЛІТЕЧКО ПРОПАЛО

Вже сонце не гріє,
Не жовтіє жито,
Мак не червоніє,—
Тільки мряка сіє
Крізь небесне сито.

Хмароньки нависли
Довкола, довкола,—
Наче сльози, бризки
Дощові заблисли
Спроквола, спроквола.

Верба листя ронить
Помалу, помалу,—
Вітер листя гонить,
Воно сумно дзвонить:
Літечко пропало.

ПЕРЕПІЛКА

Перепілка затужила,
Своїм дітям говорила:
— Діти мої, дрібні діти,
Де маюся з вами діти?
Люди луки покосили,
Копи з поля позвозили.
Є ще овес, дрібен колос,—
І там чути женців голос.
Гаю, діти, гаю, гаю.
Полетимо до Дунаю.

ЛІС ВОСЕНИ

— Лісе, лісе зелений,
Чом ти сумний восени?
— Як же мені та сумному не бути,
Коли більше зозулечки не чути?

— Лісе, лісе зелений,
Чом не шумиш восени?
— Чим же мені, чим же мені шуміти?
Почав вже мій лист зелений жовтіти.

ЛУГ ВОСЕНИ

Ой луже мій, луже,
Посумнів ти дуже,
Шумить річка-бесідничка,
А тобі байдуже.
Дармо хвилі грали,
Тебе звеселяли,
Тобі тії соловії
Веселість забрали.
В далях голосисті
Зникли співи чисті,
А за ними, голосними,
Пішли твої мислі.

ОСІННЯ ПІСНЯ

Ходить собі жаль по полі,
Ходить собі жаль,
Що вже квіти відцвітають,
Що вже пташки відлітають
Десь у сіру даль.
Десь у сіру даль.

Ходить собі сум по світі,
Ходить собі сум,
Що пропав вже слід по літі,
Що в імлу поля сповиті,
Плеще сльоти шум.
Плеще сльоти шум.

Та лунає сміх по селах,
Жаль і сум жене.
Де дітвора йде весела
В школу,— стежка зацвіла,
Як за днів весни,
Як за днів весни.

ХЛОПЧИК І ЛАСТІВКА

Х л о п ч и к:

— Ластівочко мила,
Де хочеш летіти?
Чи тобі не шкода
Гніздечко лишити?

Л а с т і в к а:

— Шкода, милий хлопче,
Але що чинити?
Як зима настане —
Тяжко буде жити.

Х л о п ч и к:

— Путь тобі щаслива,
Хоч і далеченька!
Прилітай здорова
Навесні, рідненька!

Л а с т і в к а:

— Прилечу, мій хлопче,
Із чужого краю,
Під твоїм віконцем пісню заспіваю...
Пісню заспіваю...

ОСІННІЙ НАСТРІЙ

За селом, селом, в полі чистому
З гучним гомоном граки граються.
На дубочкові на безлистому
З чорним вороном розмовляються.

За селом, селом, в полі чистому
Сірі сумерки пливуть з мряками.
На дубочкові на безлистому
Чорні ворони вснули з граками.

За селом, селом, в полі чистому
Чиясь ватерка закурилася.
На дубочкові на безлистому
Чиясь думонька зажурилася.

ПІД ЗИМУ

Лісок пожовтів,
Садок опустів:
Ні яблuchок, ні грушечок,
Ні солодких слив.

Лиш вітер гуде,
Що зима прийде:
Коні сиві, буйногрові
До нас приведе.

Коні заіржуть,
Гривами трясуть,
В скорім бігу килим снігу
Простелять на путь.

А слідком і ми —
На ті килими:
З саночками, з саночками
Посеред зими.

БАБИНЕ ЛІТО

Де золотіло жито,
Сіріє там стерня.
І бабине вже літо
Снується навмання.

Йде нивами, лугами,
І прясти не стає,
І срібними нитками
Кругом усе снує.

Тоненькі волоконця
В повітрі скрізь тремтять,
Блищать в промінні сонця,
І з вітром ген летять.

Летять, розповідають,
Що літа вже нема,
Що й осінь вже минає,
Що йде до нас зима.

ЩО Я ЛЮБЛЮ

Люблю матусю, батька люблю,
Люблю хатину рідну свою,
І рідну школу, і вчителів,
Село, де вперше сонце зустрів.
Люблю в криничці блакитну глиб,
І лан, що родить для мене хліб,
Садок, з якого грушки несу,
Горбок, де білі вівці пасу.
Бо ті горбочки, лани, ліси
Для мене повні добра й краси,
Бо все, що бачу навколо я,—
То люба, рідна моя земля!

РОЗМОВА З МІСЯЦЕМ

- Ой місяцю, місяченьку,
срібнолиций стороженьку,
Що сторожиш ти?
— Я сторожу в тиху нічку
гай і поле, луг і річку
І сільські хати.
— Ой місяцю, місяченьку,
срібнолиций стороженьку,
Хто є в тих хатках?
— Там сплять діти в колисочках,
сон цілує їхні очка —
Бачать мрії в снах.
— Ой місяцю, місяченьку,
срібнолиций стороженьку,
Про що мрії ті?
— Про край рідний, край єдиний,
про майбутнє України
Снять діти малі.
— Ой місяцю, місяченьку,

срібнолиций стороженьку,
Чи здійсняться сни?
— Стануть діти підростати,
Для народу працювати —
І здійсняться сни.

ГНІЗДЕЧКО

(З Йозефа Кожішека)

На яблуні, на вершечку,
Галузочки шелестять,
Там гніздечко, а в гніздечку —
Пташенят маленьких п'ять.

П'ять сердечок б'є рівненько,
Десять очок блискотить:
Чи з мушками не йде нянько¹,
Чи матуся не летить?

На яблуні, на вершечку,
Пташечки малі сидять,
Притулилися в гніздечку
І весело пискотять.

Чорним оченькам в отвіті
П'ять сердечок рівно б'є;
Всюди є краса на світі,
Щастя ж лиш удома є!

¹ Нянько — тато, батько.

НА ВОЛІ

На зеленій гілці пташка співала.
Мила, звучна співанка сад звеселяла.
Та зловила дівчинка пташку співучу,
Та й закрила пташку в клітку блискучу.
І дає їй їсти, водичку носить.
— Співай мені співанки! — пташечку просить.

Не їсть, не п'є пташечка, сидить тихенько,
Опустила крильця — нис серденько.
— Чом не хочеш, пташечко, їсти й пити?
Чи в золотій клітці зле тобі жити?
— На зеленій гілочці любо співати,
А в золотій клітці треба вмирати...
Бо в саду на гілочці — вільні крила,
А золота клітка — то могила... —
Пожаліла дівчинка пташку співучу,
Відчинила кліточку гарну, блискучу.
Стрепенула пташечка крильцями над нами,
Задзвеніла співанка полем, лугами.

В НАШІМ ДВОРІ

В нашім дворі ще до зорі

Півень піє:

— Вставай, вставай, Петрусику,
Бо вже дніє!

А той котик вліз на плотик,

Лапки миє:

— Встань, Анничко, вмивай личко,
Бо вже дніє!

Пес Циганок цілий ранок

Всюди біга:

— Всю ніч скачу, двір сокочу,
Дайте хліба!

Корівочка дасть молочка

Усім нині —

Теляткові, котяткові

І дитині.

А гусочка б'є крильцями:

— Ге-ге-ге!

Де підете, чемні дітки,
Де, де, де?

— В школу, в школу, як лиш здолу
Дзвоник дасть знак!

А качечка підтакує:

— Так, так, так!

МЛИН

Ой, в долині, вдалині,
Шумить вода при млині;
Шумить вода, мутиться,
І колесо крутиться.

З-під каменя, як сніжок,
Мука сиплеться в мішок.
Сипся, мучко, сипся, сип,
Буде людям свіжий хліб.

* * *

— Тесляре, тесляре, збудуй мені хижку
В зеленім садочку, в квітучім затишку.

— Муляре, муляре, змуруй піч рівненько,
Щоби взимку в хаті було всім тепленько.

— Столяре, столяре, справ двері, віконця,
Двері — від дороги, а вікна — до сонця.

— А ти мені, скляре, встав скло ясне в рамку,
Аби мені сонце світило від ранку.

— Ковалю, ковалю, зроби мені ключик,
І сильні завіси, й замочок блискучий.

Я буду раненько замок відмикати,
Щоб ви не минали гостинної хати.

ВПАЛА ОЖЕЛЕДА

Впала ожеледа
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
До шевчика треба?..

Треба мені, треба
Чобітки пошити,
Щоб по ковзкій ожеледі
До школи ходити.

Впала сніговиця
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
До стельмаха¹ треба?..

Треба мені, треба
Сани змайструвати,
Щоб із гори високої
В долину з'їжджати.

¹ *Стельмах* — майстер, який робить вози, сани, колеса.

Впала темна нічка
З високого неба,—
Чого ж мені, чого ж мені
Додомоньку треба?..

Треба мені, треба
Хатку звеселяти,
Як по праці батько й мати
Будуть спочивати...

ЗАЙЧИКИ НА СТІНІ

Бігають зайчики на стіні,
Усі в ясенькому вбранні.
Вушками помахують,
Лапками потакують:

— Ой, аби нам весноньки діждати,
Підемо в лісочок гуляти,
Підемо скакати полями,
А діти гурточком — за нами.
Так, так, так.

ВЕЧІР

Як вечір тіні стелить,
В печі огонь горить,
Малят гурток веселий
В закутині сидить:
Дві дівчинки русяві,
Дві лялі кучеряві,
А котик наш, Муркотик,
Співає: мур-мур-мур!
Ще й Місенько кошлатий
З куточка визирав...
А лялі раді б спати,
Бо спати їм пора.

Свою Даруся чеше,
Марусенька колише,
А котик наш, Муркотик,
Співає: мур-мур-мур!..

Давно вже лампа світить,
Ляльки спокійно сплять.

Чемненькі, пильні діти
При столику сидять:
Даруся вишиває,
Марусенька читає,
А котик наш, Муркотик,
Усе своє: мур-мур!

КОЛИСКОВА

Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!
Дрібен дощик стукотить,
Вікнам казку гомонить...

Дрібен дощик пада там,
А тут тихо, тепло нам.
При матусі рідненькій,
У світличці чистенькій.
Спіть, діточки, спіть,
Віченька стуліть!

ВЕЛИКИЙ Я СИНОЧОК

Великий я синочок,
Матусенько моя.
Іде на п'ятий рочок,
Вже не маленький я.

Прокинуся раненько,
Та довго не лежу,—
Оглянуся швиденько,
Вмиватися біжу.

Вдягнуся і «добрий ранок»
Скажу привітно всім.
Матуся дасть сніданок,
І я смачненько з'їм.

Тоді, після сніданку,
Розглянуся довкруги,—
Яка робота зранку,
Кому допомогти.

Для кроликів травички
Пахучої нарву,
Для курочок водички
Свіженької наллю.

І кізкам треба дати
В яселка лободи,
І гусоньки погнати
Купатись до води.

Піду охоче всюди,
Куди пошлють мене,
І серед праці-труду
Час швидко промине.

Коли ж після обіду
Подякую усім,
То в поле я поїду
На конику своїм.

Ще й не забуду взяти
Шаблюку до руки,
Щоб шляхом постинати
Погані будяки.

Усюди вздовж доріжки
Зрубаю цей бур'ян,
Щоб не колов нам ніжки,
Не пхався аж на лан.

Мені допомагають
Сусідські діточки,
Весь бур'янець збивають,
Складають в купочки.

А сонце нижче й нижче,
Вже спатоньки іде,
Вечерять мати кличе,
За рученьку бере.

Пташки в гніздечках на ніч
Вкладаються до сну.
— Добраніч всім, добраніч!
Я скоро теж засну.

ЗА ЩО МЕНЕ ЛЮБЛЯТЬ

Любить мене матуся,
Що я гарно учуся,
Любить мене тато,
Що читаю багато.
Люблять мене сусіди,
Що я чемний завсіди:
Не пустую ніколи,
Ні удома, ні в школі.

ТО Я ЗНАЮ

Як над лісом хмара лине
З перлового оксамиту,
То я знаю: зараз злине
Повно, повно, повно цвіту.
Як поля він вкриє всюди,
Діточкам на радість-втіху,
То я знаю: зараз буде
Повно, повно, повно сміху.
Як цей сміх дзвінкий поллється,
Розпромінить личка гожі,
То я знаю: розів'ються
На тих личках квіти рожі.
В очках зіроньки засяють
В яснім сміху, в бистрім бігу,—
І скрізь рожі розцвітають,
Самі рожі в білім снігу.

ДВА МОТИЛЬКИ¹

(З Йозефа Вацлава Сладека)

Довкола, довкола,—
Не спочнем ні хвильки,—
Гонитися будем,
Як ті два мотильки.

Стежкою — між квіти,
На свіжу травичку;
Нам рум'яні ружі
Зацвітуть на личку.

Стежкою — між квіти,
Та скоріш, та швидше,
Поки нас матуся
Здалеку покличе...

Потім до матусі
Притуляться дітки,
Гейби два мотильки
До одної квітки.

¹ Мотильки (діал.) — метелики.

ТА ОЛЕНКА, ТА МАЛЕНЬКА...

(За Яніною Поразінською)

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала безустанку,
Як світило сонце зранку.

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала і в ту пору,
Коли сонце зійшло вгору.

Та Оленка, та маленька
Танцювала, веселенька,
Танцювала вечорами,
Коли й сонце за горами.

Вснуло сонце за горами,
Спить Оленка біля мами,
Та Оленка, та маленька,
Що гуляла веселенька.

РОЗМОВА ПРО СОНЦЕ

(З Йозефа Кожішека)

— Чи знаєте, мати,
Де йде сонце спати?

— За високу гору,
В золоту комору.

— А хто йому стелить
На білій постелі?

— Зіронька вечірня,
Красна, як царівна.

— А хто його збудить,
Як світати буде?

— Пташечки веселі
Збудять із постелі.

— А на що, як встане,
Найперше погляне?

— На дітей, серденько,
Чи встають раненько.

НАША МАТИ

Мати наша, мати, як голубка сива,
Крильцями любові усіх нас прикрила.

Мати наша, мати, як сонечко ясне,
Цілий день нам світить і в нічку не гасне.

Мати наша, мати, як сонечко з неба,
В день і в нічку знає, чого дітям треба.

ПЕРЕД СНОМ

Докінчилася казка,
Затихли веретена,
Згоріла вже дров в'язка,
Дня праця довершена.

Як човен в синім морі,
Князенко-місяць плине.
Над місяць і над зорі
Матусі пісня лине.

МАТИ

Хто тебе так щиро любить,
І вбирає, і голубить,
І кладе у постіль спати?
Мати.

Хто стеріг тебе від злого,
Відмовляв собі усього,
Щоб тобі віддати?
Мати.

Хто тебе узяв за руку
І до школи на науку
Вів, щоб розуму навчати?
Мати.

ПРОВУДЖЕННЯ

(З Йозефа Кожішека)

Снилось мені ясне сонце,
Що в хаті світило,—
А то лиш так моя мама
Дивилася мило.
Приснивсь мені легкий вітрик,
Що пестив колосся,—
А то мені моя мама
Гладила волосся.
Снилась мені ягідочка,
Як мед, солоденька,—
А то мене цілувала
Мама дорогенька.
Снилось мені, що на крилах
Я вгору несуся,—
А то мене із постелі
Піднесла матуся.

ДАРУНОК З ЯРМАРКУ

Я донечка матусина,—
Мама мене любить.
Мама мені на ярмарку
Черевички купить.

Черевички шнуровані,
Жупаник в три поли,
Я книжечку — у тайстрочку¹,
Та й бігом до школи!

¹ Тайстра — гуцульська торбина,
яку носять через плече.

У НАС

У нас так мило дуже,—
Підкинем в піч дров в'язку,
Дідусь коника струже,
Бабуся каже казку.

Нянько корито теше,
Мама пряде куделю,
Ганя Юрця колише:
Ой люлю, Юрцю, люлю!

ПО ЗАБАВІ

І коник, і овечка
Пішли вже спочивати,
А братчик і сестричка
Не думають ще спати.

Посидіти ще хочуть,
Хатинка натоплена,
Весело так фуркочуть
Прядилок веретена.

Котик веде розмову,
А слів ніхто не збагне.
Як ниточку шовкову,
Бабуся казку тягне.

В ГОСТЯХ У БАБУСИ

Вже прилинула весна,
Люба, мила, голосна;
Забриніли потічки,
Заспівали пташечки,
Зашуміли дерева,
Простелилася трава.
Вже маленькі хлопчики
Скачуть, як горобчики,—
Тут кидаються м'ячем,
Туди котять обручем,
Там квітки зривають,
Весело гуляють.
Молоденькі котики
Стрибають на плотики,
Проти сонця гріються
І лапками миються.
Коли умиваються —
Гостей сподіваються,
То гостей чекають,
Радо виглядають.

Ту-ру, ту-ру, то-ру,
Їде віз під гору,
А із гори в долину —
До бабусі в гостину.
Їде батько й матуся,
Їде тітка Олюся,
Їде Юрчик-синочок —
Гостей повний візочок.
А бабуся старенька
Любим гостям раденька,
Любих гостей вітає,
Хлібом-медом приймає.

До Юрка привітна,
Біжить чорна кітка:
На дві лапочки стає,
Дві передні подає,
Весело муркоче,
З Юрком гратися хоче.

Біжить біла кізонька,
Шовкова борідонька,
Рівнесенькі різки,
Тонесенькі ніжки.
Біжить кізка: туп-туп,
Тут є Юрчик, тут, тут.
Як він мене попасе,

Конюшини принесе,—
Я дам йому молочка
До нового банячка,
Звечора і зрана —
Густого, як сметана.

Козеня біжить: ме-ме,
Де той Юрчик? Де він, де?
Погуляти підемо,
Гратись разом будемо,
Ой, будемо бігати,
Ой, будемо плигати
По горбочку-бережку,
Зеленому моріжку.
І в лісок зайдемо,
Де що там знайдемо:
Я — зелену травичку,
Юрчик — спілу суничку;
Я — грабову гілку,
А Юрко — сопілку.

ПІДРОСТАЄ ЮРКО В СНІ

Полями, лугами
Літечко іде,
Теплими руками
Юрчика веде.
Юрчик наш маленький,
Миліший над все,
В очках голубеньких
Сонечко несе.
На губках рожевих —
Усмішка, як цвіт,
У словах пестливих —
Чар дитячих літ.
Прибуло до хати
Миле внученя:
Буде щебетати
Нам воно щодня!
Щічки розцілує
Сонце золоте,
Личко розмалює —
Личко зацвіте.

Малюка обвіють
Леготи в селі,
Підростуть, зміцніють
Ніженьки малі!
Будуть мандрувати
По гаях, садках,
Будуть спочивати
В тихих холодках.
Будеш тут ходити
Цілий день-деньок,
Буде тебе вчити
Пташка пісеньок!
В нічку місяченько
Засія тобі —
Осяє личенько,
Очка голубі.
Зіроньки-моргулі
Вимережать сни.
Люлі, Юрцю, люлі,
Спи, дитятко, спи!

У БАБУСІ В ГОСТИНІ

Ой нема миліше,
Нема веселіше,
Як в бабці в гостині —
Медом нагодує,
Ще і поцілує
Личенько дитині.

Яблучок нав'яже,
Казочку розкаже,
Ще й лялечку справить, —
Бубуся радіє,
Сама молодіє,
Коли внучків бавить.

ПРОГУЛЯНКА

У Юрчика малі ніжки,
В бабусі старенькі —
Підуть собі поволеньки
У гай зелененький.

В тому гаї бджілки грають,
Пташечки співають,
Метелики-веселики
По квітках літають.

Під кущиком скаче зайчик,
Зайчик-побігайчик.
А зозулька: ку-ку, ку-ку,
Де ти, малий Юр-ку?!

В Юрка оченьки бистренькі —
Бачать крізь травичку:
Тут горбочок, там грибочок,
Там спілу суничку.

Оченьята споглядають,
Рученьки збирають,
Ноженята притупують,
По гаю гуляють.

КОЛИСАНКА

Люляй, Юрцю, люляй,
Понесу тя в гай,
Понесу тя в гай.
Ой гай зелененький,
А Юрцьо маленький,
А Юрцьо маленький.

В гаю, Юрцю, в гаю
Квіток назбираю,
Квіток назбираю.
Квітки будуть цвісти,
А Юрочко рости,
А Юрочко рости.

МІЙ ДІДУСЬ

Мій дідусь старенький —
Як голуб сивенький.
По садочку ходить
І мене, малого,
Онучечка свого,
За рученьку водить.
По садочку ходить,
Яблучка знаходить,
Ще й дає горіхи.
Дідусь любий, милий,
Як голубчик сивий,
З ним — багато втіхи!

ПРАЦЬОВИТА ДІВЧИНКА

Беручка, чемненька
Дівчинка Оленка,—
Цілий тиждень у роботі,
А все веселенька.

В понеділок пряла,
У вівторок ткала,
А в середу у череду
Овечки загнала.

У четвер білила,
У п'ятницю мила,
А в суботу всю роботу
До кінця скінчила.

А прийшла неділя —
Сорочечка біла,
В ній дівчинка, мов квіточка,
Між подруг сиділа.

МАЛА КРАВЧИНЯ

Куплю собі ниточку з шовку,
Куплю полотенця і голку.
Вишию сорочку Юркові,
Аби одягнувся до школи.
Вишию ще другу, як чічку¹,
На свою маленьку сестричку,

¹ Чічка — квітка.

ПОМІЧНИКИ

— Татусю, татусю, куди йдеш?

Чом мене, синочка, не береш?

Ти будеш косити,

Я — траву носити,

Чи візьмеш?

— Матусю, матусю, куди йдеш?

Чом ти мене, донечку, не візьмеш?

Ти будеш сапати,

Я — бур'ян збирати.

Чи візьмеш?

МОЇ ОВЕЧКИ

Жену я овечок череду,

А баран рогатий спереду.

Жену я овечок громаду,

А песик кудлатий позаду.

РОЖАНКА

(З Карела Вацлава Райса)

Пасися, Рожанко,
Щоб добре напаслась,
То й буде багато
І сира, і масла...
Пасися, Рожанко,
В пахучому зіллі,
Тобі причеплю я
Дзвіночок на шию!
Пасися, Рожанко,
На свіжій травичці,
Тебе напою я
У чистій криничці.

ПРИ ДОРОЗІ

При дорозі, при шосе
Там корови ми пасем.
Золотистий місяць жовтень
Стелить листя ясно-жовте,
Вітер хмари вдаль несе
Над полями і шосе.

Низько стеляться дими —
Це печем картоплю ми.
Розгорілась наша ватра.
Біля неї — Оля, Марта,
Лесь, Петрусь, малий Івась,
І Бровко з дітьми весь час.

При дорозі, при шосе
Там корови ми пасем.
Золотистий місяць жовтень
Стелить листя ясно-жовте,
Вітер вдаль його несе,
На поля і на шосе.

ШКОЛА

Школо наша, школо, мати наша мила,
Ти нас всіх пригорнеш, як голуб під крила.
Ти нас всіх научиш, як у світі жити,
Як зло оминати, а добро чинити.

Бджілоньки — на квіточки, дітоньки — до
школи,
Там збирають мудрість, як мед з квіток
бджоли.

Збирають там мудрість, аби процвітати,
Аби не ходити в світі сиротами.
Не лиш той сирітка, що вітця не має,—
Ще гірший сирітка, котрий нич не знає.

ШКОЛЯРИК

Не думайте, моя ненько,
що 'м дітвак,—
Вже я в школу записаний,
ой так, так!
Погляньте лиш, моя ненько,
там на путь,
Як хлопчики-школярки
славно йдуть.
Марширують школярки:
раз, два, три —
І мені би, моя ненько,
з ними йти.
Пустіть мене, моя ненько,
вже тепер,
Дайте мені сорочечку,
як папер!
Купіть мені тайстриночку
і буквар —
Щоби люди пізнавали,
що 'м школяр!

МАЛИЙ ШКОЛЯРИК

Гей, нема то так нікому,
Як школярику малому:
Він не журиться ніколи,
Взяв книжечки — і до школи!
А в тій книжці — малюночки,
А в тій книжці — співаночки,
І наука, і забава,
Бо та книжечка цікава,
Бо та книжечка рідненька...
Тулить її до серденька,
Сторінки все оглядає,
Вірші радісно читає...

ІВАСИК

Сів Івасик до столу,
Узяв зошит й ручку нову.
Головонька у журі:
Чи напише добре «і»?

Пише ключки і карлючки,
Аж трясуться малі ручки.
В очках слізоньки дрібні:
Не вдається красно «і»!

Івась хлопчик був завзятий —
То й не думав спочивати.
І вже знають в школі всі —
Написав він добре «і»!

ШКОЛЯРКА

То не рожа, ой то не калина,
Тільки чемна школярка Галина:
Встала раненько,
Вмилась чистенько,
В кімнаті прибрала гарненько.
А потім при добрій охоті
Помогла ще й матусі в роботі.
А дзвіночок вчула —
Ручкою махнула,
Наче пташка, до школи майнула.
Слухає уважно на уроках —
Кожне слово ловить кароока.

НАШІ ШКОЛЯРКИ

Анничка, Анничка,
Рожевії личка,
Вже знає всі ноти,
Хоч і невеличка.

Оленка, Оленка,
Дівчинка біленька,
Всі букви читає,
Хоч іще маленька.

А чия то, чия
Дівчинка Марія?
Так ходить до школи,
Як біла лелія.

Юлька, наша Юлька,
Над очками чілка,
Так спішить до школи,
Як до меду бджілка.

КРЯЧЕ ГАЛКА

Кряче галка, що Наталка
Не піде до школи,
Бо та злюка-завірюха
Снігом личко коле.

Йде Маруся, йде Ганнуся,—
Піде і Наталка.
Ой неправду вам казала
Та чорненька галка.

ГНАТ І ФЕДЬ

Гнат читає, Гнат рахує,
Гнат малюночки малює,
А Федь гонить вулицями
Та шпурляє камінцями.

По науці Гнат гуляє,
Та на чемність все зважає.
А Федькові це байдуже:
Де лиш ступить — збитки вструже.

І в Гнатка думки веселі,
Жарти й смішки йому милі;
Але кожний чує й видить —
Гнат нікого не обидить.

А Федь? Ні! Я соромлюся
Більш писати про Федуся.
До поправи час залишу,
Як поправиться — напишу!

ГОЛОСНІ ЗВУКИ

О-о-о,
Яєчко одно
Знесла курочка чорненька,
Знайшла дівчинка маленька.
О-о-о,
Яєчко одно.

А-а-а,
А яблучка два,
Два яблучка червоненькі
Несе донечка для неньки.
А-а-а,
Аж яблучка два.

И-и-и,
А хлопчики три
В калабаню упали
І всі разом кричали —
И-и-и,
Тих хлопчиків три.

І-і-і,
Лошачки малі,
Є у них чотири ніжки;
Коло воза ідуть пішки —
І-і-і,
Лошачки малі.

У-у-у,
Песик на шнурку,
Цуценяток п'ять кудлатих
Полягало біля хати.
У-у-у,
Песик на шнурку.

Е-е-е,
Де то мама, де?
Нема мами, пішла в поле,
Там бур'ян на ниві поле;
Е-е-е,
Ось вже мама йде!

* * *

А-А-А,
Котика нема.
Е-Е-Е,
Де наш котик, де?
У-У-У,
Мишку з'їв малу.
І-І-І,
Він спить на печі.
И-И-И,
Має гарні сни.
О-О-О,
Не будить його.
І-І-І,
Тихо, мишки, всі!

БЕЗКОНЕЧНІ КАЗОЧКИ

БЕЗКОНЕЧНІ КАЗОЧКИ

Скажу, діти, вам казку:
Приніс зайчик дров в'язку,
Поколов їх дрібненько,
Зварив кашку швиденько.
Кашка була солодка —
Моя казка коротка.

Скажу, дітки, і другу:
Прибіг котик із луку,
Ліг собі серед печі,
Муркотів дивні речі.
Дасте бубликів в'язку —
Докажу вам ту казку.

Ще б і третю сказала:
Мушка в хаті літала,
У сметану влетіла,
Вийти звідти не вміла.
Далі? Далі не можна,
Бо це казка тривожна.

Ба, ще знаю й четверту:
Був горобчик упертий,
Дзьобав скирту він спритно:
Змолочу усе жито!
Чи змолотить — не знати,
Доведеться чекати.

Ще послухайте й п'яту:
Вбіг хлопчина в кімнату,
У болоті по вуха,
Бо він мами не слуха.
А що далі — не знаю,
Хіба маму спитаю.

Скажу шосту вам завтра,
Сьому й восьму позавтра,
У суботу — дев'яту,
А в неділю — десятую.
Певно, будете раді
Казочок цих громаді.

А як прийде неділя,
Буде в лялі весілля,
Буде радість велика,
Буде грати музика.
А трубочка: ту-ту-ту,
Барабанчик: та-та-та,
А скрипочка: ті-лі-лі
На лялинім весіллі.

КУРЧАТКО

— Я само боюся,
Де ж моя матуся?
Ціп, ціп, ціп...

— Де ж мої сестрички,
Брати-кукурічки?
Ціп, ціп, ціп...

— А, коло комори!
Біжу до них скоро.
Дріб, дріб, дріб.

— Вітайте, вітайте,
До гурту приймайте.
Ціп, ціп, ціп.

КАЗОЧКА

(З Йозефа Кожішека)

Квочечка ходила,
Курчаток водила —
Дітвора дрібненька
Казочку просила.

«У полі пшениця
Доспіла шуміла...»
Дітвора сміється —
Казочка їй мила.

«А був один хлопчик,
З'їв пшениці горщик...»
Дітвора сміється:
«То, певно, горобчик!»

«Ворона летіла,
Хлопчика схопила...»
Дітвора швиденько
Квочечці під крила.

КИЦИН ДІМ

(За Самуїлом Маршаком)

Бам! Бам! Балам! Бім!
Загорівся кицин дім.
Котик дзвонить і гука,
На пожежу всіх склика:
Бім! Бам! Балам! Бім! —
Порятуйте кицин дім!

Біжить курочка з відром,
Біжить півник з помелом,—
Бім! Бім! Балам! Бім! —
Щоб гасити кицин дім.

Біжить гусочка з гачком,
Біжить качка з черпаком,—
Бім! Бам! Балам! Бім! —
Загасили кицин дім!

КОТЯЧА РОДИНА

Плаче кітка ¹, заводить,
Що котик не приходить,
А з кіткою котята:
— Нема нашого тата!..—
Вийшла кітка з хати
Свого kota глядати,
Найшла його при плоті
Аж по вуха в болоті.
— Де ти, котику, ходив,
Що кожушок забруднив?
— Ой лазив я до скрині,
Поїв сало газдині.
Вергла мя за ворота —
Гірка доля у kota!..

¹ Кітка — кішка.

ЮРКО, ЖМУРКО І ХМУРКО

Були в Юрця коти два,
Невеличкі обидва.
Цей чистенький — то Жмурко,
А бруднений — то Хмурко.

Жмурко чисто лапки мив
І обачно скрізь ходив.
Хмурко часто в комин ліз,
Був, неначе шмаровіз.

Раз Юрко сніданок їв,
Коло столика сидів,
Біля Юрчика Жмурко
Пив тепленьке молоко.

Поміж них Хмурко — тарах!
А мав сажу на лапках.
Де лиш лапкою ступив —
Чорний слід там залишив.

Узяв Юрко прутика,
Хап брудного котика,
Перетріпав кожушину,
За віконце Хмурка кинув.

Виліз котик наш на плотик,
Мис лапки, мис ротик.
Аж як вмиється чистенько,
Можна гратись з ним гарненько.

ПОМАЗОК

Невисока в нас полиця —
На полицю влізла киця,
Побачила помазок,
Взяла його за чубок.
Стала всюди ним крутити,
На всі сторони котити,
Закотила хтозна-де,
Не знайти його ніде.

Помазка дідусь шукає:
Тут немає, там немає.
Став уже дідусь журитись —
Нічим буде поголитись.
Де-то його відшукати —
Чей же сам не втік із хати?!

Ой утік, ой побіг
Із полиці під поріг,
Від порога аж під плотик.
Взяла киця його в ротик —

І ну його микати,
І ну його смикати,
Закинула між дрова —
Там упав і пропав...

По дрова дідусь пішов,
Помазочок там знайшов.
Він обсмиканий, обтертий,
Від щетини геть обдертий.
Виб'єм кицю по хвості
За ці витівки пусті!

Дідо прутика шукає,
Юрчик діда, знай, прохає:
— Ой, дідусю, дідусю,
Не бий мою котусю,
Не бий мою кицю-мицю,
Більш не влізе на полицю!

Юрчик кицю прикликає
І наказує-навчає:
— Кицю-мицю, добре слухай:
Що не твоє, то не рухай —
Ні квачів, ні помазків,
Ані Юркових м'ячів,
Ані дядькових шнурочків,
Ані тітчиних клубочків...

Не розкидуй олівців,
Не розкидуй папірців,
Не вистрибуй з кута в кут,
Бо в роботу піде прут!

Киця-миця слухає,
Вусиками рухає,
В очі Юрка споглядає,
Мов порадоньки питає:
— Скажи, Юрцю, як гратися,
Щоб з прутиком не знатися?
Бо я киця жвавенька,
Бавитися раденька! —
Юрчик вирішив цю справу,
Враз придумавши забаву:
Всилив гудзик він на нитку —
Лови, кицю, мишку-спритку!
Так бавились без пригоди,
Не зробили ніде шкоди.
А відтак до столу сіли
І вечерю смачно з'їли.
Киця-миця з Юрчиком
Їли кашу з молоком.

ПРО КОТА-ВОРКОТА,
ГОРОБЦЯ-МОЛОДЦЯ
І МАРІЙКУ-ПЕСТІЙКУ

Сіро-бурий кіт-воркіт
Виліз нищечком на пліт,
Хоче зняти з деревця
Горобчика-молодця.
А нащо стягнути?
Щоб м'яся добути, —
З пір'ячком, з кістками
Схрупать під куцями.

Бачить це Марійка,
Мамина пестійка,
Татова потіха,
Школярочка тиха.
Жаль їй стало горобця,
Веселого молодця.
Котка проганяє
Та ще й примовляє:

— Гей котику-воркотуку,
Не чатуй ти на плотику,

Не чатуй на горобця,
На доброго молодця,
Бо він, хоч збиточний,
Але й пожиточний!

Зерно, правда, любить,
Але й гусінь губить,—
По садку літає,
Гілки обчищає,
Щоб і груші, й сливи
Рясно зародили!

Кіт-воркіт не слухає,
Крутить носом, нюхає.
По гілках стрибає,
Горобця ганяє...

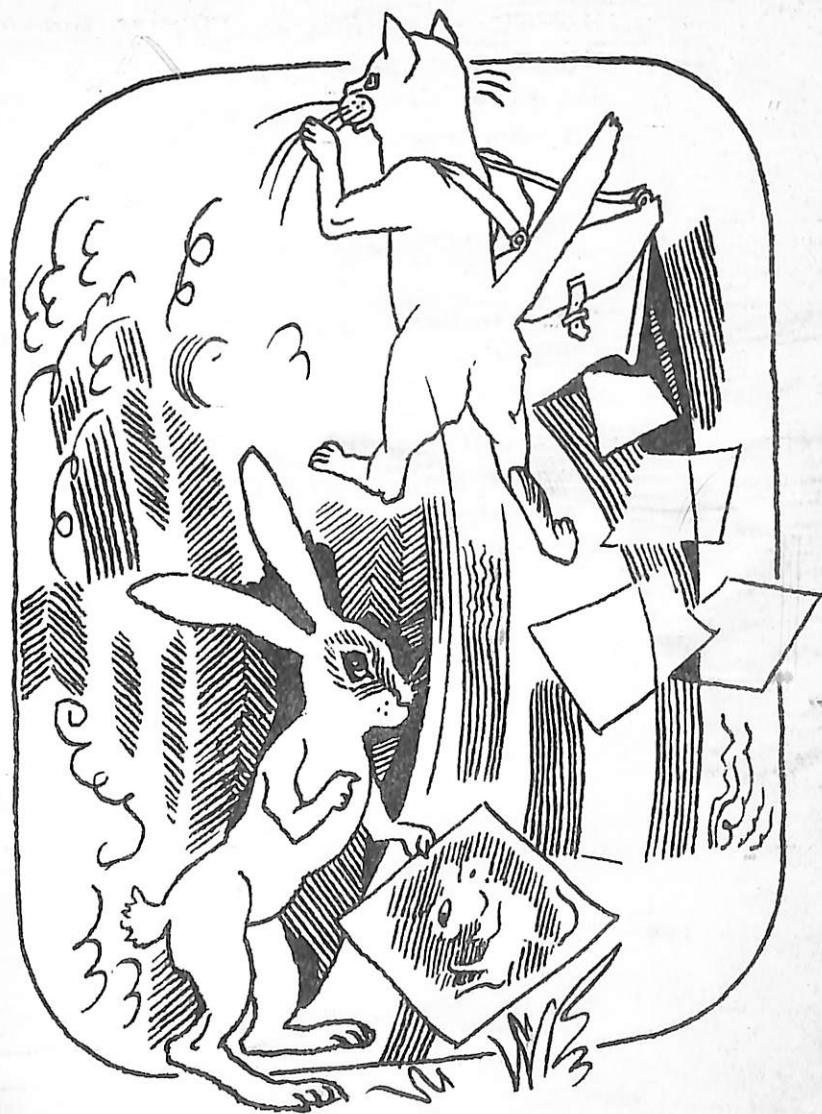
Той горобчик жвавий
Зиркає, цікавий,
Скаче чимраз вище,
До вершечка ближче —
З гілочки на гілочку,
Повертівся хвилечку,
Із деревця скік —
Та й... утік!

Бачить це Марійка,
Мамина пестійка,

За боки береться,
З котика сміється:
— А то добре, котику,
Мурлику-воркотику,
Не дерись на вишки,
А виловлюй мишки!

**КИЦЯ-МИЦЯ Й
КРІЛИК-ТРІЛИК**

Киця-Миця у торбині
Малюночки несла сині.
Дірка в торбі, та байдуже! —
Поспішала Киця дуже.
Киця торби не зашила,
Та й малюнки розгубила.
Крілик-Трілик-шулявило
Біг до шевчика по мило.
Позбирав усі малюнки,
Позбирав усі рисунки.
Прикрасив він ними хату,
Ще й зробив собі загату...
— Чи ж то, любий друже Крілю,
Такий звичай на Поділля:
Що знайдете — те вже й ваше?
Віддавай нам те, що наше!
— Хто ж то, люба Кицю-Мицю,
Йде на ринок у столицю,
Йде собі до Коломиї
І торбини не зашиє?! —

Тільки трошки посварились,
Та до суду не водились,
Бо таки, сказати правду,
То обоє провинились.

ПРИГОДА

Ой поїхав вовчик в ліс
Без сокири, без коліс;
Зачепився в сухий пенъ,
Та й простояв цілий день.
А я йшов, одчепив,—
Біду собі зачепив.

ПРИГОДА В ЛІСІ

Став я в лісі бучка рубати,
Сполошився зайчик вухатий.
Почав я рубати яличку,
Сполошив сіреньку сарничку.
А коли рубав я омелу,
Сполошив і білку веселу.
Побіг малий зайчик полями,
А сіра сарничка — лісами.
А білка стрибнула на вітки,
Горішками кидала звідти.

ЗАСЦЬ

Подивітесь, добрі люди,
як ся засць мас:
Порвав свою кожушинку,
сів та й зашиває.
Уже вишив клубок ниток
ще й півверетена,
Пооглядав кожушинку, а та —
розпорена.

ЗАЙЧИК В ТЕРНИНІ

Скочив зайчик в тернину
І роздер кожушину;
Йде лисичку просити
Кожушину зашити.
А лисичка регоче,
Зашивати не хоче:
— Де ти був? Нащо дер?
Ходи в дранім тепер! —
Біжить зайчик до мами,
Зайшли очка сльозами:
— Мамко, любко, не бийте,
Кожушину зашийте! —
Мама сина не била,
Кожушину зашила.
Зайчик очка обтер
І знов скаче тепер.

БАБА ЗАВІРЮХА

У пралісі, у лісі
Палац стоїть чудовий:
Самі перлини в стрісі,
А зруб увесь льодовий.

Поміст, як сонце, ясний,
А постіль — білі пухи.
Такий-то дім прекрасний
У баби Завірюхи!

А баба Завірюха
Мороза-діда має;
Та баби дід не слуха,
Де хоче, там гуляє.

По селах ходить в нічку,
Як згасне промінь сонця, —
То міст кладе на річку,
То квіти на віконця.

А баба все сердита,
Що дід собі гуляє,—
В метелицю сповита,
Шляхи всі замітає.

Холодним вітром дмуха,
Кладе замети всюди,
Щоб дід бабусю слухав
І не ходив нікуди.

* * *

Біжить зайчик по сніжку
У новому кожущку —
Гей, гей, тепленько,
Радуеться серденько.

Раптом вибіг із хати
Бурко, песик кудлатий.
Гав, гав! Бачить слід —
Буде зайчик на обід!

Сюди, туди, полями
Біжить зайчик до мами.
Мик, смик! Пропав слід —
Пропав песиків обід!

ЛИСИЧЧИНА ШТУКА

Лисичка-сестричка снігами бродить,
Немає поживи — голодна ходить:
— Ой доленько, доле, пошли що з'їсти,
Бо я вже не можу ні йти, ні лізти!

Аж бачить — он зайчик біжить серед снігу,
Його не догонить лисичка з бігу...
Міркує-гадає, аж очі жмурить:
Чей, того малого зайчика здурить...

Схилилась низенько, гребе лапочками,
Кричить, що аж гомін іде лісами:
— Знайшла я під снігом добра чимало:
Головку капусти, м'ясо і сало!

Капусту лишу, бо ж то річ не ласа,
Досить наїмся сала і м'яса!
Капусту сховаю на місці оцьому,
А з салом і м'ясом біжу додому!

І щось одгрібає, і щось загрібає,
І ніби додому з чимсь утікає,
Сама ж поспішає за куц засісти,—
Чей, зайчик захоче капусту їсти...

А зайчик і справді не забарився,
Як вчув про капусту, то звеселився,
Ось-ось добігає, ось-ось вже близько,
Аж тут десь узявся сірий вовчисько.

І він також вийшов на лови вранці,
Вчув мову лисички — повірив байці,
Шерсть настовбурчив: — Того не бувало,
Щоб хитра лисичка поїла сало!

І також пустився в той бік стрілою,
Кричить: — Де ти, кумо? Ділися зі мною! —
Найшов, причепився: — Де тєє сало? —
Гарчить, скалить зуби, аж лячно стало.

Зіщулився зайчик від того гуку,
Підняв довгі вуха — зрозумів штуку.
Втікає щосили до свого роду,
Щоб всім розказати страшну пригоду.

БІЛЧИНІ ГОРІШКИ

Позривала жвава білка
З ліщини горішки
Та понесла продавати
На ярмарок пішки.

Нащо тобі, жвава білко,
Горішки носити?
Прийдуть діти в ліс до тебе
Та будуть просити...

Нащо тобі, жвава білко,
В путі бідувати?
Прийдуть діти в ліс до тебе —
Будуть ласувати.

ГОСТІ СИНІЦІ

— Синичко-сестричко,
Звідки гості мала?
— Соловей був з лугів,
Чорна галка з лісів,
А горобчик, добрий хлопчик,
З зелених садів.

— Синичко-сестричко,
Що їм їсти дала?
— Соловей їв мушки,
Чорна галка черв'ячки,
А горобчик, добрий хлопчик,
Самі кришечки.

— Синичко-сестричко,
Що їм пити дала?
— Соловей пив медок,
Галка сік з ягідок,
А горобчик, добрий хлопчик,
Лиш росу з квіток.

— Синичко-сестричко,
А як гості дякували?
— Чорна галка крякала,
Соловей заспівав,
А горобчик, добрий хлопчик,
Лиш зацвірінчав.

ЗОЗУЛЯ

— Зозуленько, де ти, де бувала?
— Ку-ку-ку!

По лузі літала
Та й собі співала:
Ку-ку-ку!

— Голубонько, де ти, де бувала?
— Тру-ру-ру!

В гаю воркувала,
Голуба шукала:
Тру-ру-ру!

— Перепілко, де ти спочивала?
— Піть-пілі!

В зеленому житі,
Наче в оксамиті,
Піть-пілі!

— Воробличко, де ти діти діла?
— Чір-чір-чір!

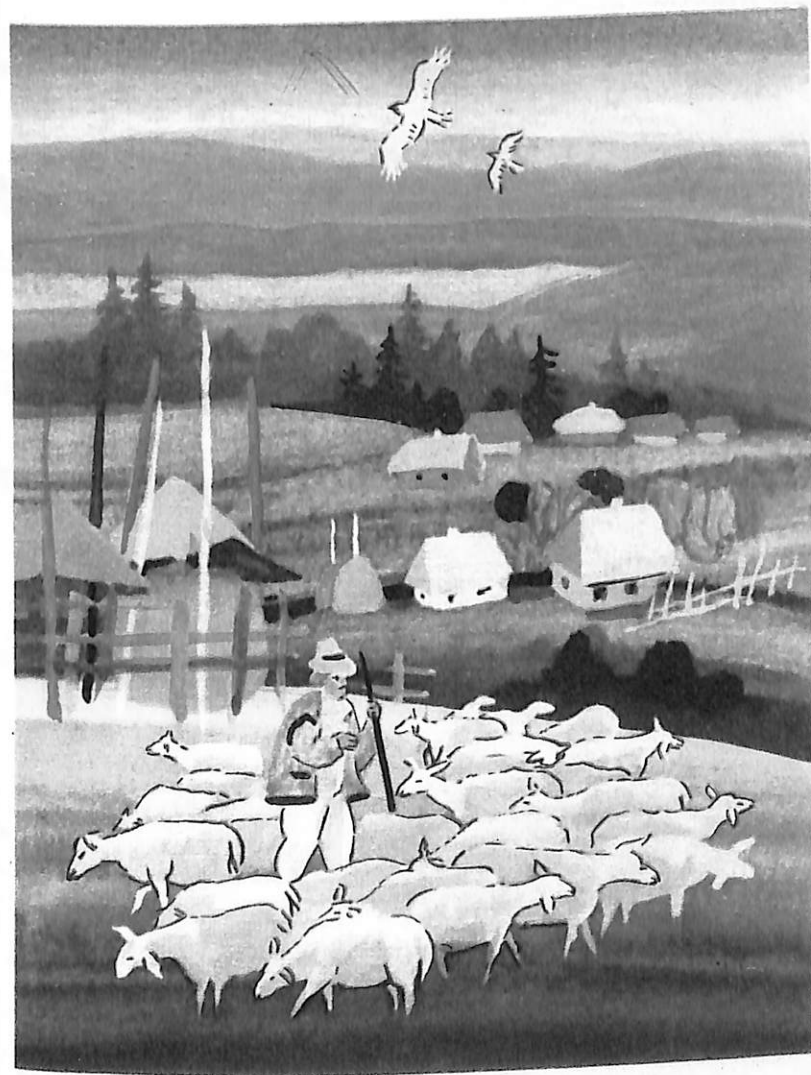
В садок полетіли,
На черешні спілі,
Чір-чір-чір!

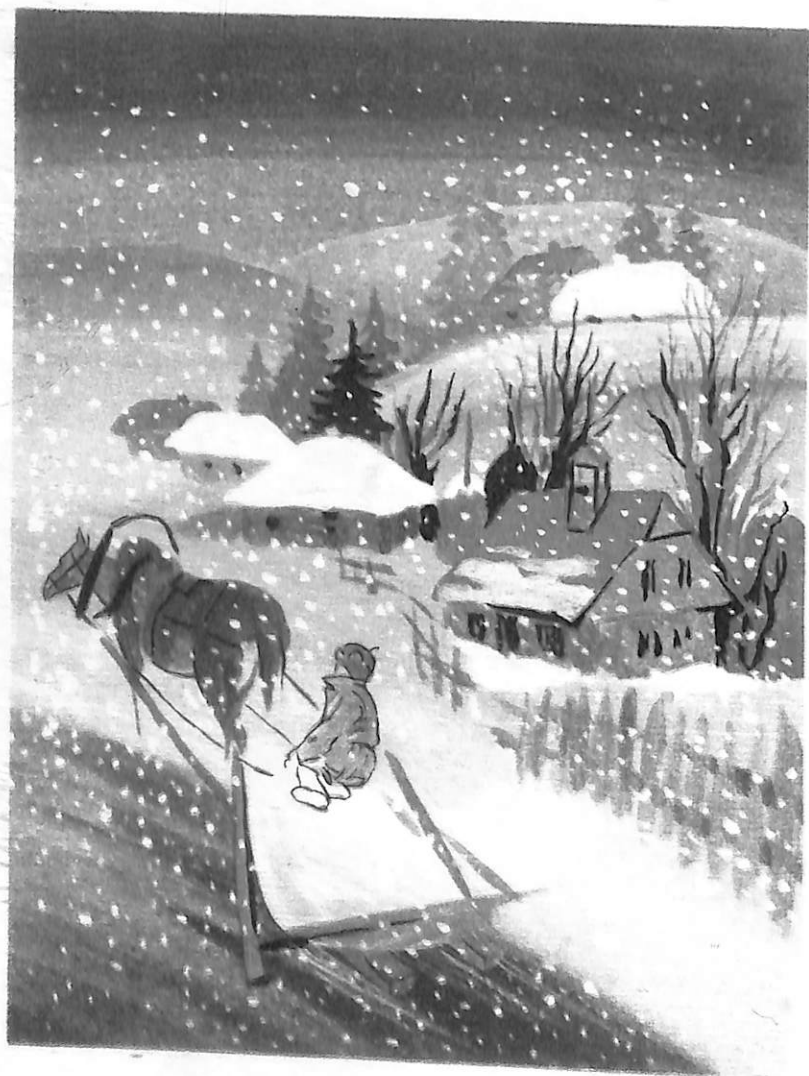
ДВА ГОРОБЧИКИ

Два горобчики вгледіли
Черв'ячка малого
Й по хвилині суперечки
Зчубились за нього.

Та побачив це півник,
Із плота злетів,
Того дзьобнув, того дзьобнув
І черв'ячка — з'їв.

А опісля добра мати
Гороб'ят навчала,
Щоб родина за дурниці
Сварки не здіймала.

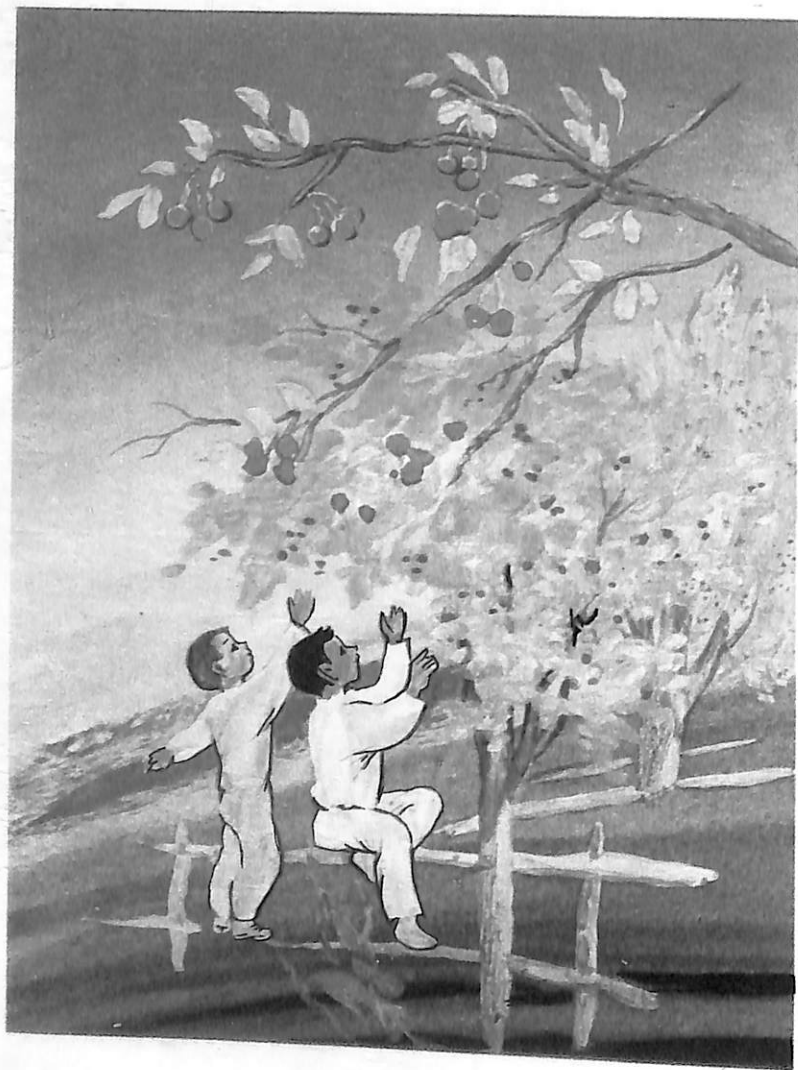

«Зимовим шляхом»

«Сади навесні»

«Черешні»

«Перепілка»

«Ліс восени»

«Осінній настрій»

«Гніздечко»

«Що я люблю»

«Прогулянка»

«Мої овечки»

«Курчатко»

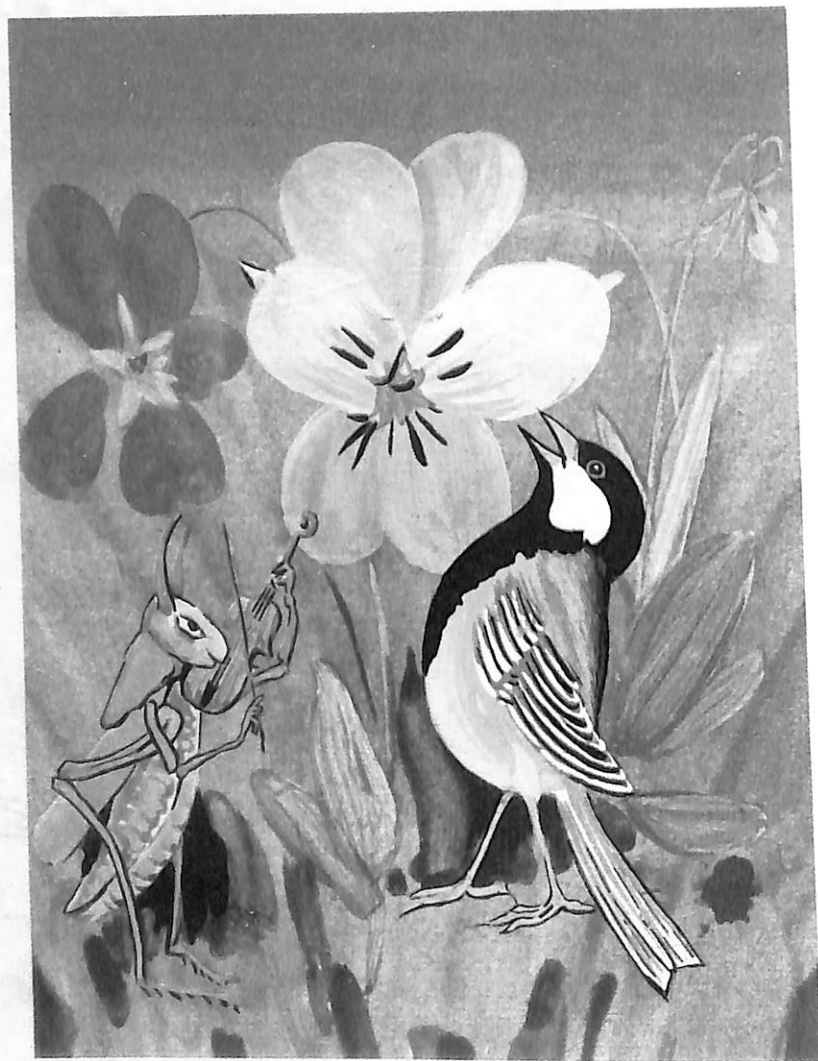
«Квіти ранком»

«Бабусина казка»

«Рожка Тихолазка»

«В чужому пір'ю»

6 Марійка Підгірянка

МУРАВЛИЧОК

Муравличок побіг в ліс,
Ягідку приніс.
Та подумав: «Не з'їм сам,
Поділю братам».

— Скоро, братики, ходіть
На смачний обід! —
Брати кажуть: — Не з'їмо,
Матусі дамо.

А матуся взяла дар,
Поклала в кошар
І понесла у ярочок
Для малих діток.

МОЛОТИЛЬНИК

(З Йозефа Кожішека)

Ой став хрущик молотити
Завзято, завзято —
Один день мав відпочинок,
Другий день мав свято.
А як йому заплатили —
Було грошей густо:
В сій кишені — мов порожньо,
А у другій — пусто.

ОСІННЯ КАЗКА

На тім боці при потоці
Верби затужили.
Там худібку хлопці пасли,
Ватру розложили.
Горить, тріщить ріща в'язка,
В'ється диму смуга,
Біля ватри ходить казка,
То одна, то друга.
Одна казка — про ватажка,
Боротьбу нерівну,
Є й про Змія-Веремія,
Про сплячу князівну...
Догоріла ріща в'язка,
Сонце йде за гору,
І немає кінця казці,
І не буде скоро...
Задумались срібні роси,
Білих мряк завої,
Як із хлопців-пастушечків
Виростуть герої.

РОЖКА ТИХОЛАЗКА

(Переробка з німецької)

Сидить мудрий цар слимаків
На престолі своєму,
А слимачий пан міністр
Приходить ід' ньому.

— Мудрий царю Довгоходе,
Сталася новина:
Дівка Рожка Тихолазка
Закон наш зломила.

Ані їй пригрозити,
Ані упросити,—
Вже не хоче свою хижку
На плечах носити.

Задумався цар премудрий:
Правда се чи казка?
Та й промовив:— Хай же прийде,
Рожка Тихолазка.

Прийшла Рожка Тихолазка,
Перед царем стала,
Висунула свої ріжки
І поклон оддала.

А цар грізно звідується:
— Чому закон топчеш?
Всі слимаки носять хижку,
Чому ти не хочеш?

Але Рожка сміло каже:
— Пресвітлий наш царю,
Тяжко мені домок нести,
Додолю впускаю.

Складу його межі трави,
Хай там собі буде.
Коли схочу, тоді знайду,—
Так, як чинять люди.

— Стережися, дівко Рожко,
Дурниці думати,
Бо що ти собі бажаєш,
То може ся стати.

Ось надходить ніч Івана,
На дива багата;

Коли хочеш, то легенько
Спаде з тебе хата.

Тоді будеш жалкувати
І будеш тужити,
Що не можеш знов свій домок
На плечі вложити.

— Ой не буду, ясний царю,
Тужити, не буду,
Хай я лиш із свого плеча
Тягаря ся збуду.

Усміхнувся цар премудрий
На Рожчине слово:
— Не повіриш, як не зміриш.
Тепер будь здорова!

Пішла дівка Тихолазка,
Стала під калину.
Ясний місяць сіяв срібло
На тиху долину.

А русалки з лісу вийшли,
Таночок завели,
Тес срібло позбирали —
В волосся заплели.

Тоді Рожка закликала
Чародійні сили,
Щоби їй із плечей хижку
Назавжди струсили.

Ледве теє виповіла —
Хатинка злетіла;
Скаче Рожка нерозумна:
Сталось, як хотіла.

Рано, рано, ранесенько
Сонечко вставало,
І проміння золотисте
На землю спадало.

Один промінь заблукав
Аж до Рожки дому;
Як застав його порожнім —
Здивувався тому.

Рожка скаче долиною,
Хвалиться, весела:
— Помандрую я, свободна,
На поля, на села.

Промінь хита головою:
— Ой, будеш бідити,

Як будеш ти без притулку
Світами ходити.

Але Рожка нич не дбає.
Сміється утішно,
Рідний домок покидає,
Збирається спішно.

А тим часом в пусту хижку
Залізли мурашки.
— Тут лишимось ночувати,—
Радилися свашки.

Сіли собі, спочивають
З далекого ходу.
Ще приповзла стара тітка
З червиного роду:

— Дайте мені, любі діти,
Порадоньку щирю:
Де би я тут найшла собі
Добрую квартиру?

— Будьте з нами, тітко люба,
Тут є місця доста,
Наша хатка мальована —
Кручена, не проста.

І вже так розгазувались,
Як у себе в роді.
Бідна Рожка нич не знає
Про свою пригоду.

Йшла й зустріла по дорозі
Цвіркуна та жабку,
Нумо грати і співати
Собі на забавку!

А коли вже перестали,
Щоб спочити сісти,
Пан Їжак був наладився
Музикантів з'їсти.

Музиканти швидесенько
Дали ногам знати,—
Лишилася сама Рожка
Без друзів, без хати.

Тоді собі нагадала
Рідную хатинку,
Що все її захищала,
Як мати дитинку:

А пан Їжак позирає
Так гостро, так грізно...

Заплакала бідна Рожка,
Та вже було пізно.

Але щастя, що пан Їжак
Був ще доста ситий —
Лиш одкопнув малу Рожку
І пішов, сердитий.

Тоді вона, як лиш могла,
Домів поспішала.
І де лише поступала,
Слізний слід лишала.

Як прилізла до хатинки,
Плакала ще гірше;
Чужі зайти кричать звідти:
— Не прийдеш вже більше!

Дарма просить, дарма грозить:
— Геть із дому мого! —
Чужі зайти ще сміються:
— Що тобі до того?

Було хатку не лишати,
Було сторожити;
Тепер тебе не пустимо,
Будемо тут жити.

Видить Рожка, що із ними
Не дійде до ладу —
Іде в царя Довгохода
Просити пораду.

А цар лиш знизав плечима:
— Порадити тяжко;
Цей рік мусиш бідувати,
Рожко Тихолазко.

Мусиш на ніч Іванову
Ждати терпеливо.
Може, ще й назад дістанеш
Домик свій щасливо.

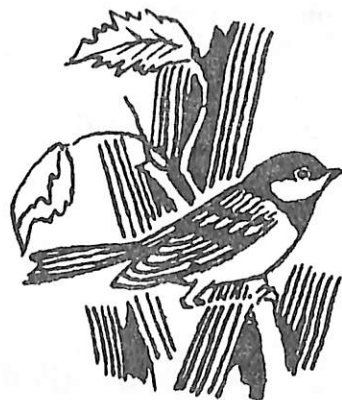
А коли його дістанеш,
Тоді будеш знати,
Як його любити щиро
І як шанувати.

А так Рожка Тихолазка
Спокою не має.
Від кожного ховається,
Дрижить, утікає.

Жде Іванової ночі —
Повної сил чару;
А до того часу свою
Відбуває кару.

В ЧУЖОМУ ПІР'Ю

Сценічна картина
на три дії
з танцями і співами

Присвячую українським дітям
по цей і по той бік Карпат

Авторка

ДІЙОВІ ОСОБИ:

Синичка I	}	дівчатка 11—12 років
Синичка II		
Сверщик — хлопчик 10 років	}	квіти
Рож а — дівчинка 12 років		
Лелія — дівчинка 10 років		
Дзвіночок — хлопчик 10 років		
Фіалка — дівчинка 7 років		
Братчик — хлопчик 7 років		
Вітер — хлопчик 12 років		
Ніч — дівчинка 12—13 років		

Дія відбувається в лузі,
над потічком на узліссі.

ПЕРША ДІЯ

Левада над струмком. Квіти стоять півколом: праворуч — Лелія й Дзвіночок, ліворуч — Фіалка й Братчик. Перед ними, посередині, Рож а. Ранок.
Левада купається в сонячному сяйві.

Р о ж а

Квіточки-сестрички, що то за новина,
Що сумна вся наша прекрасна долина?
Сумують всі пташки, пісень не співають.
Не знаєте, сестри, яку журбу мають?

Лелія

Як я умивалась на зорі росою,
Синички казали помежи собою,
Що одна синичка від них відреклася,
Зняла своє пір'я, в чуже одяглася,
І своє гніздечко залишити хоче,
В чужину летіти, десь у світ за очі.

Р о ж а

О, я би ніколи того не зробила,
Рідну свою землю я б не залишила.

Б р а т ч и к

І я — ні!

Ф і а л к а

І я — ні!

Л е л і я

Я також — ні!

Д з в і н о ч о к

Нема ніде краще, ніде веселіше,
Бо ніде не гріє сонечко миліше.
Ніде не шумить так білая берізка,
Не журчить потічок, чистенький, як слізка!
Якби мене взяли в далеку чужину,
Зів'яв би я, знидів, з туги б там загинув.

Ф і а л к а

І я так!

Б р а т ч и к

І я так!

Л е л і я

Я цього не знаю,
Чому наймиліше всім у ріднім краю?

Д з в і н о ч о к

Не знаєш? Чи пісню вже тую забула,
Що вчора під вечір від Сверщика чула?

Л е л і я

О, я і зараз можу заспівати.
Лиш мусив би Сверщик голос пригадати.

Ф і а л к а

І я так!

Б р а т ч и к

І я так!

Р о ж а

А де Сверщик дівся?
Вже сонечко встало — він ще не з'явився.

Л е л і я

Я Сверщика люблю; він скрипак найперший,
Співаночки знає і складає вірші.

Дзвіночок

Певне, заховавсь між буйнії трави
І там, над потічком, скрипку свою править.
Але я задзвоню дрібними дзвінками —
То зараз і з'явиться Сверщик між нами.
(Потресає дзвіночками, що в нього на
костюмі.)

Чи бачите? Он вже по долині скаче.

Входить С в е р щ и к з іграшковою скрипкою у руках.

Квіти (всі)

Добрий тобі ранок, наш милий скрипаче!

Сверщик (весело)

Квіти мої любі, добрий і вам ранок!
Чи добре ви спали, чи пили сніданок?

Рожа

Дякуємо красно, спали всі в спокою,
На сніданок пили медочок з росюю.
Й тобі залишили ще досить медочку,
Тільки заспівай нам гарну співаночку.

Сверщик

Гаразд, любі квіти, я готов співати,
А за свою пісню не хочу заплати.

Найкраща заплата за всі мої труди,
Якщо моя пісня подобатись буде.

Лелія

Заграй же нам пісню вчорашню, друже,
Бо вона до серця припала нам дуже.

Сверщик стріть скрипку, а потім грає мелодію пісні
«Чом, чом, земле моя», а всі квіти — спершу несміливо,
тихо, а далі щораз голосніше — співають.

Квіти

Чом, чом, чом, земле моя,
Так люба ти мені,
Так люба ти мені?
Чом, чом, чом, земле моя,
Так радуюсь я
Твоїй красі?

Чим, чим, чим мене манить
Пташні твоєї спів,
Тужливий шум лісів?
Чим, чим, чим так веселить
Потічок з-під верхів,
Що тут шумить?

Тим, тим, тим, серденько, знай,
Бо красна ця земля
Зродила й кормить тя!
Тим, тим, тим, серденько, знай,

Бо красна ця земля —
Твій рідний край!

Лелія

Всі дякуєм, друже, ця пісня — чудова!
Аж в серце глибоко запали нам слова.

Р о ж а (просить)

Заспівай цю пісню пташці в нашім гаю,
Що хоче летіти до чужого краю.

С вер щ и к

Я вчора співав їй, вона висмівала,
Ще й скрипочку мою, недобра, стоптала.

Д зв і н о ч о к

Коли так, то вже їй ніщо не допоможе!

С вер щ и к

Та лиш подивіться, квіточки, в долину.

Всі дивляться в той бік, звідки надходять С и н и ч к и.

Чи бачите тую чудацьку пташину?
Строкатого пір'я начеплено много —
Чи ви вже бачили де птаха такого?

Ф і а л к а

Я — ні.

Б р а т ч и к

Я також — ні.

С вер щ и к

То пташка шалена,
Вбрала чуже пір'я — думає, що вчена.

Ф і а л к а й Б р а т ч и к

Шалена, шалена!

Д зв і н о ч о к

Й я це повідаю,
Лиш її сестрички жаль мені без краю.

Ф і а л к а

І мені!

Б р а т ч и к

І мені!

С вер щ и к

Одну її мала,
Як мати умерла, її згодувала;

А тепер невдячна таке їй вчинила,
Чесне ім'я роду геть поганьбила.

Р о ж а

Недобра!

Л е л і я

Невдячна!

Д з в і н о ч о к

І серця не має.

С в е р щ и к

А ще і надулась та гордо ступає...
Чи бачите, квіти?

Ф і а л к а

Я бачу.

Б р а т ч и к

Дивлюся.

Л е л і я

А я не дивлюся, бо нею гидую.

С в е р щ и к

А сестра за нею ступає сумненько...
Ой, видно, що дуже болить їй серденько.
Чи знала що, бідна, відчувала лихо?

Ф і а л к а

Не знала!

Б р а т ч и к

Не знала!

С в е р щ и к

Тихо, квіти, тихо!

Входять Синички І і ІІ.

С и н и ч к а І

А дивись, які я маю гарні пера,
А ти собі проста пташка синьопера!

С и н и ч к а ІІ

Та й ти такі вчора сині пера мала.
Чим ти свої крила так зафарбувала?

С и н и ч к а І

Не хочу я бути така, як ти, проста.
Придбала я, бачиш, крашених доста.

Свої пера я зірвала, хоч боліло,
Тепер межи панські птахи піду сміло,
Тепер приймуть мене в своє товариство.
Подивись лиш, яка я гарна і барвиста!

Синичка II

Ти не мудра, сестро моя,— тож пізнати,
Що не свої, лиш чужії, маєш шати.
Чуже пір'я вітер здує, і застинеш.
Жаль тебе, нещасна сестро, бо загинеш.

Синичка I

А, то заздрість тільки в тебе так говорить,
Кожний скаже, що то гарно, хто за мною
зорить!

Я ще хочу собі голос відмінити...
Буде мені між панами добре жити.

Синичка II

Ой, будеш ти, моя сестро, дуже бідна,
Бо ні чужим, ані своїм не потрібна,
Свої тебе не пізнають, відречуться,
А чужії над тобою насміються.
Схаменися, сестро люба, поки час ще,
Між своїми все найліпше і найкраще.

Синичка I

Бо кращого товариства не знаєш,
Лиш з простими синицями проживаєш.
А я бачила щось ліпше, як синиці,—
Я бачила пишні, панські, горді птиці.
Коли б мудра, то пішла би враз зі мною;
Я відміню тобі голос і пристрою.

Синичка II

Ой, ніколи я на тебе не згоджуся,
Гнізда свого, свого співу не зречуся.

Синичка I

Як не хочеш, сама піду,— світ відкритий,
А ти будеш в тісній хаті повік жити.

Відходить.

Синичка II (їй услід)

Хай моя бідна хата, але власна.
А ти йдеш чужим служити, ти — нещасна!

Схиляє голову й плаче.

Сверщик

(підходить до Синички II
й мовить приязно, потішаючи)

Синичко люба, мила сестричко,
Обітри очі, звесели личко.

Синичка II

Як же я можу весела бути?
Сестру нещасну годі забути.

(Співає притишеним голосом, а Сверщик супроводить мелодію на скрипці.)

А де ж тая криниченька,
Що чиста вода?
Пішла моя сестриченька —
Шкода, ой шкода!
Ой, жаль серцю буде,
Там, де чужі люди,
Гірко їй буде!

Біля тої криниченьки
Квітки пов'яли —
До моєї сестриченьки
Сліди пропали.
Ой, жаль серцю буде,
Там, де чужі люди,
Гірко їй буде!

Фіалка *(протирає очі)*
Мені жаль Синички.

Братчик
Та й мені жаль дуже!

Синичка II *(до Сверщика)*

Дай мені пораду, Сверщику, мій друже!

Сверщик

Гей, покличу Вітра з зеленого лугу,
Хай твою розвіє велику тугу.

(Звертається ліворуч і кличе.)

Вітре, Вітре, Вітрику,
Милий, жвавий хлопчику,
Гей, де ти гуляєш, гей, де забарився?
Слухай, слухай... кличу, щоб ти тут
з'явився!

Вітер вбігає з розпростертими крилами свого одягу.
Жваво обкручується на каблучі, потім легко кружляє
поміж квітами, приспівуючи.

Вітер

Чи сюди, чи туди,
То мені свобідно,
Чи сюди, чи туди,
Чи горбки, чи сади,
Погуляти вільно.
Фу-фу-фу-фу!

*(Обкручується на каблучі,
розпростерши крила.)*

Чи сюди, чи туди,
Крилоньки розложу;
(Розкладає крила то в один,
то в другий бік.)
Чи стебла, колоски,
Чи листки, чи квітки —
Похитати можу.

Лелія

Вітрику, братику, веселий хлопчику,
Будь же тихенько хоч на хвилинку.

Рожа

Будь же тихенько, не бур головку,
Не помни ниточки з самого шовку.

Вітер

Я тобі, Роженько, нічого не ваджу,
Я твої шаточки не мну, лиш гладжу.

Братчик

Вітрику, Вітрику!

Вітрик

А що, мій Братчику?

Братчик

Кажі нам казочку!

Фіалка

Кажі нам казочку!

Вітер

А що даш, Фіалочко?

Фіалка

Пахуче листячко,
Із рос чистеньких срібне намистечко.

Вітер

Другий раз скажу, бо помічаю —
Не всі веселі в нашому гаю.
Пташка Синичка чогось сумує,
Як веселюся, навіть не чує.
А як то може там бути сумно,
Де я гуляю весело, шумно?

Синичка II

Ти ж знаєш, любий Вітре,
Який жаль тяженький,
Як гніздо покине рідне
Сестра, брат миленький.
Ой, Вітрику, летунчику,
Світами літаєш,

Може, мою сестру бідну
В чужині пізнаєш.
А як вдасться ту сестричку
В чужині зустріти,
Почни нашу співаночку
Тихенько шуміти.
Як моя сестричка вчує
Співанку з родини,
То затужить, засумує
І верне з чужини.

Вітер

Тим я тобі не поможу —
Заспівати я не можу,
Бо співати я не вчився,
Лиш світами волочився.
Та що діять — добре знаю:
Рідний запах позбираю
Із квіточок, та із зілля,
Та з смерекового гілля.
А як його позбираю,
Рознесу в чужому краю.
Як сестра цей запах вчує,
То затужить, засумує
І повернеться з чужини
До гніздечка, до родини.

Синичка II

Дякую тобі, єдиний,
Милий Вітре з Верховини.

Рожа

Вітрику наш, милий друже,
За те люблю тебе дуже.

Вітер

То не штука так сказати,
Треба ділом доказати.
Запах дай, Роже чудова,
То повірю в твої слова.

Рожа

На тобі один листочок,
Лиш будь тихо хоч часочок.

Лелія

Запаху і в мене повно,
Бери собі, скільки вгодно.

Фіалка

Я маленька і смирененька,
Та на запах багатенька.

Б р а т ч и к

Мої шати з оксамиту,
Любий запах мого цвіту.

Д з в і н о ч о к

Дзвінки мої дрібно дзвонять,
Ніжний запах з себе ронять.

Вітер ходить від квітки до квітки й збирає запахи.

В і т е р

Дякую вам, мої милі,
Що мене так збагатили.
З таким даром можу сміло
Розпочати своє діло.
Будьте, квітоньки, здорові
В гаю, лузі і в діброві,
У долині й на горбочку,
І в садочку, і в лісочку.
Колись до вас завітаю
І весело погуляю.
Тепер мушу я спішити,
Щоби діло завершити.
Хай ніхто не скаже того,
Що той Вітрик ні до чого.

Всі тут в мирі проживайте
Та про мене пам'ятайте.
За Вітрика не забудьте
І всі враз здорові будьте.

З А В І С А

Друга дія

Краєвид чужини. Пишний сад, різні пальми, грядки
з буйнолистими квітами. Сумерк після заходу сонця.
Розкривається завіса.

Н і ч

(сидить під деревом,
пряде й співає)

Ой пряду, пряду
Довгу нитку сну...
І ниткою тоненькою
Обмотаю всю земленьку,
Цілий світ присплю.

Ой пряду, пряду,
Тихий сон веду,
На дівочі ясні очі,
На колисочки діточі,
На квітки в саду.

*(Тихо, плавно підходить
до кущів, квітів, дерев,
обмотує їх пряжею, співаючи.)*

Спи, землянько, спи,
Обмотана в сні...
У сні серце засмучене
Найде щастя утрачене.
Спи, землянько, спи...

Помахуючи крилами, входить Вітер.

Вітер

У сонні ниточки обмотаний садочок,
Боюсь ворухнути хоч один листочок.
Боюсь ворухнути, боюсь сколихнути,
При Нічці-красуні боюся й дихнути.

Ніч

Цить, Вітре, цить,
Бо все довкола спить:
В колисках діти, на луках квіти.
Цить!

Вітер

Ніченько ясна, чарівниченько,
Хай лиш погляну в твоє личенько.
З твого личенька чароньки схоплю,

Запахом шати твої покроплю,
То вже не рушуся, не помандрую,
При твоїх ніженьках переночую.

Ніч

Хай вже так буде, Вітре крилатий,
Дивися в личко і кропи шати.
Тільки скажи ти, з якого краю
Приносиш запах для Нічки в маю?

Вітер

Я народився на Україні,
А колисався на Верховині,
Полоскав крила в бистрому Угу
І приніс запах з рідного лугу.
Відчуєш, Нічко, Нічко чудова,
Як пахне луг наш, наша діброва.
Дозволь, покроплю заслону твою.
До місяченька, до перекрою.

*(З коробки з кори і листя папороті
виймає баночку, наповнену парфумами,
й кропить шати та заслону Ночі, про-
мовляючи:)*

Хто з мого краю тут близь ночує,
Той, певне, запах скоро почує.

Хіба що серце зовсім завмерло
І про родину пам'ять завергло.

Н і ч

Одну тут зблизька пташку я знаю.
Певне, що зайшла з чужого краю:
Прибрана смішно, співає чудно,
Живе в достатку, а все їй нудно.
Як лиш почну я нитки снувати,
Вона виходить з своєї хати,
Чогось сумує, чогось шукає,
Що їй бракує — й сама не знає.

В і т е р

Бракує родини, лісу, громади.
І тисне душу чорний гріх зради!
Бо прилетіла з нашого краю.
Я її всюди тепер шукаю.
Її сестричка про це просила,
І їй відмовить не стало сили.

Н і ч

То добре, Вітре, і я — з тобою:
Докінчу разом роботу твою.
Той запах, що ним шати скроплені мої,

Проникне в серце пташки блудної.
Тільки цей запах вона відчує,
За всім, що рідне, враз засумує.
Тепер ти, Вітре, вкладайся спати,
А я ще буду нитки снувати,
Нитки снувати, світ чарувати.
Спи, Вітре любий, час спочивати.

Вітер лягає на траві, вкривається крилами. Ніч снує по
кущах і квітах нитки. Через якусь хвилину надходить
С и н и ч к а І, одягнена, як у першій дії; вигляд сумний,
говорить втомленим глухим голосом.

С и н и ч к а І

Ходжу, блукаю,
Світами броджу —
Щастя шукаю,
Найти не можу.

Д а л е к и й в і д г о м і н
Не можу... Не можу...

С и н и ч к а І

Живу в палатах,
В теремах сиджу,
Ходжу у шатах,
Щастя не виджу.

Відгомін
Не виджу... Не виджу...

Синичка І
Вдень я сміюся,
Весела ходжу,
А в ніч журюся,
Вснути не можу.

Відгомін
Не можу... Не можу...

Синичка І
Лиш зійдуть зірки,
Лиш місяць блисне,
Птах злетить в гніздо,
Щось серце тисне.

Відгомін
Щось тисне... тисне...

Синичка І

*(підходить до Ночі, що в тому часі
все обмотувала кущі й квіти пряжею сну)*

Ніченько ясна, тиха, прекрасна,
З прядива сну дай мені ниточку,
Хай на часинку — і я засну.

Ніч

Нема для тебе ниточки в мене
Ані кусочка —

Зосталася в краю, в рідному гаю
Біля поточка.

Вергла родину, пішла в чужину
Без жалю-болю!

І край свій рідний, і спів свободний
Продала, й волю!

Як світ широкий — пропав твій спокій
І сон солодкий.

Будеш блукати без роду й хати,
Хто знає доки!

Синичка І

Ніченько ясна, Ніченько-нене,
Для всіх ти добра, лиха для мене!

Ніч

Всім я однака, для всіх приємна,
Лиш твоя совість гріхами темна.

Синичка І

Що ж я таке лихе вчинила,
Чи що украла, чи кого вбила?

Ніч

Вбила ти честь свою власну,
Сплямила честь свого роду,
Пішла в путь блудну, нещасну,

Та запродала свободу!
Сестрі вкрала радість ясну,
Полишила в серці рани.
Славу добру, землю красну
Проміняла за личмани! ¹
Душі твоєї гордість, пиха
Спричинили горя много...
Не дасть тобі Нічка тиха
Із сну пасма золотого
Ані ниточки.

С и н и ч к а І
(припадає до ніг Ночі,
втуляє голову в заслону)

Ой, твоя правда, Ніченько ясна,
Зле я вчинила, бідна, нещасна.
(Вдихає запах заслони.)
Як твої шати пахнуть квітками...
Як зілля пахне...
Де я цей запах чула?
Ох, знаю я вже, знаю...
Як ще невинна була
В малім гніздечку в гаю,
Там... в ріднім краю...

¹ Л и ч м а н — металева прикраса,
яку жінки носили на шиї.

Там я журби не знала:
Як ніч цвіла зірками,
Тоді солодко спала
Під крилами у мами.
Ох, знаю я, вже знаю,
Що треба серцю мому:
Нічого не бажаю
І хочу лиш додому.

В і д г о м і н
Додому... додому.

Н і ч
Встань, Вітре, встань.
Сюди поглянь!
Тут пташка є оця,
Що була блудниця,
Тепер — покутниця.
І це заслуга лиш твоя.

В і т е р
(встає, потрясає крилами,
наближається до Ночі)

Ой не лиш моя, Ніченько тиха,
В тім і заслуга твоя велика,
Що ти лиш чесних до сну колишеш,

Нечесним засуд безсонням пишеш.

(Поглядає на сплячу пташку.)

Так, це вона — Синичка з гаю.
Тепер велику надію маю,
Що недаремна путь моя була.
Яка вона тиха,— чи вже заснула?

Ні ч

Ні, не заснула. Вона думками
Тепер витає не межи нами,
Вона далеко, разом з сестрою
В ріднім гніздечку понад водою,
Тепер їй нитку дам золотую
І сном солодким враз обдарую.

*(Обмотує голову Синички І пражею
з веретена й тихо співає:)*

Спи тихо, спи,
Забудь печаль,
Твої гріхи
Змив щирий жаль...
Спи тихо, спи.
Спи тихо, спи.
Горе забудь,
Найдеш у снах
Додому путь.
Спи тихо, спи...

Ось, вже заснула. Збудиться рано —
На шлях в родину зверне негайно;
Як завтра буду я сон снувати,
В своїм гніздечку вже буде спати.

Вітер.

Спасибі, тиха Ніченько,
Прекрасна майська Ноче!
Спокій тобі на личенько,
На темні твої очі.
Я ж полечу світами
По піднебесній путі.
На ранок враз з квітками
Знов вдома хочу бути.

Ні ч

А я буду сни сіяти
На суші й на моря,
Та й буду їх леліяти,
Поки зійде зоря.

(До Вітра.)

Збирайся в путь щасливаю
Ти, Вітре верховинний,
Неси ж бо звістку милую
В твій любий край родинний.

Вітер вклоняється Ночі й виходить, помахуючи
крилами.

ЗАКРИВАЄТЬСЯ ЗАВІСА.

ТРЕТЯ ДІЯ

Красивий той же, що в першій дії. Ранок. Сходить сонце.
Квіти сплять.

Дзвіночок
(будиться)

Минула вже нічка, сонце ясно світить.
На добрий день, сонце, на добрий день,
квіти,
Вставайте, вставайте!

Потрасає руками, дзвінки дзеленькають.

Лелія
(будиться, протирає руками очі)
Ах, вже ясна днинка!
Майська ніч минула, як одна годинка.

Рожа
(будиться)

Мої пишні шати роса чиста вмила,
Сонечко обсушить — і буду всім мила.

Фіалка
(будиться)

В шовковій травиці солодко я спала.
Сонечко збудило — хвала сонцю, хвала!

Братчик
(будиться)

Який свіжий подув, який ранок ясний,
Які чисті води, який світ прекрасний!

Дзвіночок

Який світ прекрасний, як радісно жити,
Любитися щиро, з усіма дружити!
Сверщик, що сидів за кущем, прискакує.

Дзвіночок

Сверщику, Сверщику, і ти вже збудився?

Сверщик

Збудився і вмився, у житті сушився.

Лелія

А тепер сніданок будеш з нами пити.

Сверщик

Його зготувати — чи знаєте, квіти?

Фіалка

Я знаю.

Братчик

Я знаю.

Лелія

Медочок я маю,
З чистою росою його розмішаю,
В чашечки наллю я і всіх погощу.
Сверщика-музику найперше прошу.

Наливає напій з маленької кришталевої
чаші у чарочки, зроблені з зелених листоч-
ків, і подає Сверщикові, Рожі, Дзвіночкові.

Фіалка

А мене забули?

Братчик

А мене забули?

Дзвіночок
(жартом)

Та ви зготували самі, ми так чули.

Лелія

Стривайте, маленькі, і вам ще остане,
Медочку є досить, для всіх стане.

(Наливає в чарочки й подає
Фіалці й Братчикові.)

Фіалка

Дякую.

Братчик

Дякую.

Сверщик

Спасибі, господине!
При добрій господині кухня не застигне.
Напився я смачно вашого медочку,
А тепер заграю гарну співаночку.

Квіти
(всі)

Заграй, заспівай нам!

Сверщик

Яку ж заспівати?

Фіалка

Веселу.

Братчик

Веселу.

Сверщик

Будем зачинати.
(Настроює скрипку й співає.)
Злетів кіс на покіс,

Перепілка в'ється,
Дуже йому сподобалась,
Забаг оженився.

— Перепілко моя,
Чи підеш за мене?

— Ой, не тепер, косарику,
Ще жито зелене.—

Пшениця у снопах,
Жито покосили,
Позвозили, змолотили,
У млин поносили.
Як змололи усе,
Учинили раду,
Щоб спросити,
погостити

Пташину громаду.
А синичка місить,
Кача воду носить,
А сорока-білобока
На чай гостей просить.

Під час співання Братчик
і Фіалка плещуть в долоні.

С вер щ и к
Танцюйте, маленькі!

Лелія

То Вітрик крилатий
Прийти б сюди мусив і нас похитати,
Інакше не вміють квіточки гуляти.

С вер щ и к

І де то наш Вітрик по світі мандрує?

Р о ж а

Поклич його, Сверщичу, може, він почує?

С вер щ и к
(кличе)

Вітре, Вітре, Вітрику!
Милий, жвавий хлопчику,
Ти куди мандруєш, ти куди гуляєш,
Чи вже про нас забуваєш?

Вбігає Вітер.

Вітер

Не забуду про вас, милі, ніде не забуду,
Із-за гори десятої я до вас прибуду.

Лелія

Вітрику милий,
Ми за тобою дуже тужили.

Вітер
(до Лелії)

І ти?

Лелія

Я також.

Вітер

Та що я чую?

А все сваришся, що я пустую.

Лелія

Деколи мушу я нагадати,
Що міру треба в усьому знати.

Вітер
(вдає засмученого)

То що ж тепер я, нещасний, вдію?
І погуляти собі не смію...

Р о ж а

Не будь, Лелійко, така тривожна,
Чей, погуляти навесні можна.
Охоту я маю.

Братчик
І я.

Фіалка

І я теж вмію.

Вітер

Скажи, Лелійко, мені, чи смію?

Лелія

Чом ні? Лиш чемно.

Вітер

Лиш так я знаю.

Дивіться, квіточки, вже починаю.

(*Танцює ритмічний танок, приспівуючи:*)

Гей ви, квіти пахучі, пахучі,

Стрясіть роси блискучі, блискучі.

Станьте в коло гуляти, гуляти,

Сверщик буде нам грати, нам грати.

Гей ти, Сверщику, цікавий, цікавий,

Настрой скрипку на славу, на славу,

Заграй же нам дрібненько, дрібненько,

Звесели нам серденько, серденько.

Під час співу Вітер ставить квіти у коло. Сверщик, від слів «Гей ти, Сверщику цікавий», акомпанує на скрипці. Від слів «Ну же, квіти, лиш живо», слідує ритмічний танок квітів.

С вер щ и к

Ну же, квіти, лиш живо, лиш жваво,
Сюди-туди і вліво, і вправо,
Сюди-туди боками, боками,
Барвистими рядками, рядками.
Ну же, квіти, рядочком, рядочком,
Коло мене віночком, віночком,
Коло мене все в пари, все в пари,
Радуйтеся на яри, на яри.

Після слів «Радуйся на яри» всі плещуть радісно в
долоні і вертаються на свої місця.

В і т е р

(кланяється квітам і Сверщикові)

Дякую.

С вер щ и к

Скажи нам тепер, Вітрику милий,
Чого ти нині радий, веселий?

В і т е р

Бо нині можу сказати сміло,
Що своє добре докінчив діло.
Так, так, квіточки, ви всі вже спали,
Листки стулили і спочивали,
Я тоді крила свої розкинув

Та й усю нічку в чужий край линув.
До того краю летів я бистро,
Де пішла пташка, вбрана барвисто.

Р о ж а

Ти був там, Вітре, бачив Синицю?

С вер щ и к

Ти бачив тую ледачу птицю?

В і т е р

Так, Сверщичу, птичка ледача була,
Коли про рідний свій край забула.
Але тепер вже рідню згадала,
І повернутись знов забажала.

С вер щ и к

Як так, тоді вже інше діло —
Її сестричці це буде мило.

В і т е р

Що вона робить?

С вер щ и к

Тяжко сумує,
І її голосу ніхто не чує.
Он там сама вже вона надходить.
Глянь, як, сумненька, травою бродить.

З-поза кущів виходить заплакана Синичка II.

Вітер

(звертається до Синички II)

Ой ти, Синичко, ти, щебетушко,
Веселу вістку шепну на вушко.

Синичка II

Вітрику, братику, ти все пустуєш,
Чи з цією вісткою ти не жартуєш?

Вітер

Та де посмів би я жартувати,
Із твого горя та насміхатись.
Я тобі правду говорю щиро:
Нині побачиш сестричку милу.

Синиця II

О любий Вітре, чи добре чую?
Нині обніму ще й поцілую...
І приголублю до серця свого...

Сверщик

Твоя сестричка не варта того.

Квіти

(всі)

Не варта!

Синиця II

Знаю я, любі, знаю.

Згрішила важко супроти краю,
Супроти всіх вас. Та ви забудьте —
І милосердні до неї будьте...

Сверщик

За таку зраду забути важко,
Але для тебе вчиним це, пташко.

Квіти

(всі)

Вчиним це радо!

Синичка II

Дякую дуже.
Дякую всім вам, а тобі,
Друже Вітре, найперше.

Сверщик

Ой, бо є за що...
А я то думав: Вітер — ледащо...

Вітер

(жартуючи)

Хто так думає, зараз прилечу
І його скрипку пірву, розмечу...

С вер щ и к

Не руш ти скрипки, хто буде грати,
Як тобі схочеться потанцювати?

С и н и ц я ІІ
(прислухаючись)

Тихше, тихше...
Хтось над потічком квилить,
Аж цвіт головку клонить
До землі ближче...

С вер щ и к

Тихше...

К ві ти
(шепотом)

Тихше...

В і тер
(складає крила)

Тихше...

С и н и ч к а ІІ
(дивиться пильно вдаль)

Хтось до нас біжить бистро,
Аж нив хилиться колос.

Чути тихе схлипування за кулісами.

Пізнаю сестрин голос...
Ой, сестро!

Біжить назустріч сестрі. Усі дивляться в напрямку бігу
Синиці ІІ. По хвилі входить С и н и ц я ІІ з С и н и-
це ю І, обіймаючи й цілуючи її.

С и н и ц я І

Сестричко, люба, мила,
Прости, я завинила!

С и н и ч к а ІІ

Давно вже я простила: щовечора стелила
Гніздо м'якенько,
Щоранку виглядала і ось тебе діждала,
Моє серденько.

С и н и ц я І
(тулиться до сестри).

О, добра ти безмірно!

С и н и ч к а ІІ
(обіймає Синицю І)

Бо люблю тебе вірно.

Синиця І
(плаче)

А я що учинила?
Вірне серце зранила...

Синичка ІІ
(лагідно)

Тихо вже, тихо...
Давнее люте лихо
Треба забути.
Спочинеш у гніздечку,
У милім холодочку
По довгій путі.

Синичка І

Але найперше мушу
Сумління своє й душу
Від гріха змити.

(Простягає руки благально до квітів.)

Сльозами землю зрошу,
У вас прощення прошу,
Ріднії квіти!

Квіти
(всі разом)

Прощаємо провину,
Приймаємо в гостину
В нашу долину.

Синичка І
(до Сверщика)

Тепер перед тобою виповім вину мою
Велику дуже.
Над тобою сміялась, твоєю скрипку стоптала...
Чи простиш, друже?

Сверщик

Радю тобі прощаю,
в ріднім краю вітаю,
І твердо вірю,
Що не будеш блудити
і по чужих ходити
В чужому пір'ю!

Синиця І

Ніколи вже, ніколи!
Отсе, по вольній волі
Вам присягаю;
В чужі не піду поля,
бо радість, щастя, доля —
Лиш в ріднім краю.

Квіти
(всі)

Лиш в ріднім краю!

С вер щ и к

Тепер, коли минула
Недобрая година,
Коли до нас вернула
Заблукана дитина,
Всі разом заспіваймо
Співаночку-веснянку.
Весело погуляймо
В проміннях ясних ранку.
(Настроює скрипку.)

Ф і а л к а

Всі разом заспіваймо
Співаночку-веснянку.

Б р а т ч и к

Весело погуляймо
В проміннях ясних ранку.

В і т е р

Заграй нам, Сверщику, пісню,
А ми всі — за тобою;
Хай голос одізветься
За лісом, за горою.
Хай в цілім світі знають:
Землі цієї діти

Для неї виростають,
Для неї хочуть жити.

Сверщик ударяє на скрипці повний акорд, починає
грати й співати, а всі — за ним:

Радуюся всі нині
В нашій гарній долині
Гей, гей, голя, га,
В нашій гарній долині.

Вітрик дує, гуляє,
Квіти в танець скликає.
Сверщик грає та гуде,
Ціле літо так буде.
Гей, гей, голя, га,
Ціле літо так буде.

Сонце з неба сяє,
Теплом всіх наділяє.
Гей, гей, голя, га,
Теплом всіх наділяє.

А та рідна землянка
Горне всіх до серденька.
Гей, гей, голя, га,
Горне всіх до серденька.

Ми припадем до неї,
До рідної, святої.
Гей, гей, гоя, га,
До рідної, святої.
Любов'ю змережем,
Для себе збережем.
Гей, гей, гоя, га,
Для себе збережем!

КІНЕЦЬ.

ЗАВІСА.

ВІДГАДАЙ

ЗАГАДКИ

1

Дві рідні сестриці
По п'ять синів мають.
Всі собі у праці
Щиро помагають.

2

У гаю Петрусь гукає —
Хтось йому відповідає.
Якась мудра голова
Повторяє всі слова:
Як приємні — то приємні,
Як нечемні — то нечемні.
Що дістала — віддає.
Ану, діти, що це є?

3

Віс вітер; сильний дух
Вхопив в Леся ...

А в Ганнусі — ...
Та й далеко десь ...

4

То чорна, то сива,
По небі ходила;
Набив її вітер —
Сльози розпустила.

5

У ясній блакиті хмаринка плила,
У срібному ситі перлинки несла,
Прилинув-повіяв тепленький легіт,
Перлинки розсіяв на травку, на квіт —
І трави, і квіти сміються, ростуть...
Відгадайте, діти, загадочку ту!

6

Як цей білий цукор зветься,
Що із хмар взимі трясеться?

7

В білій одежині цілий рік ходила,
Навесні зелений волос розпустила,

Кучері вмивала чистою росою,
Гай розвеселяла білою красою.

8

Живе в лісі на горісі,
Має кожушину.
Як кожушок розірветься —
Впаде у долину.

9

Росте собі у лісочку,
У лісочку в холодочку.
Капелюх на собі має,
Та ніколи не знімає.

10

Я дзвіночок, а не дзвоню;
Замість звуків запах роню.

11

Моє тіло під землею,
Кучерики — понад нею.
Любить мене кожна юшка.
Називаюся...

12

Пара довгих вушок,
Сіренький кожушок.
Скорий побігайчик,
А зоветься ...

13

Як звинеться у клубок —
Ні голівки, ні лапок.
На нім повно колючок,
Він зоветься ...

14

Це робітник невеликий,
Скрізь копає без мотики.
В землі ходи вигрібає,
Всякі черви поїдає.

15

Поночі літає,
Удень засинає,
Кругла голова,
Зоветься ...

16

Що то є за гість:
Ніжок має шість.
Аж чотири крильця має,
По квітках собі літає.
Ні бджола, ні джмелик —
Зоветься

17

Ану, хто з дітей вгадає,
Що за звір ніг вісім має?
Снує з ниток тонкі сіті,
Щоби мушки в них ловити?

18

Летить птах
В небесах.
Бензину нап'ється,
Світами женеться —
Скоро так,
Гучно так,
А зоветься

19

Залізна дорога,
Коник паровий.
Відгадайте, діти,
Хто це є такий?

20

Чистенькі віконця
Сміються до сонця.
Діточки довкола.
Наша люба ... !

21

Школяре, школяре, я твоя подруга.
Кращого ніколи ти не знайдеш друга.
Ти мене пильнуєш — я тебе навчаю,
Я тебе навчаю та ще й забавляю.

22

Чорнеє поле
Білий плуг оре,
Дощ — з губки — росить...
Чи вам не досить?

Братиків є разом сім —
 Дуже добре знані всім.
 Шість з них праці дають досить,
 Сьомий спочинок приносить.

Коли напасеться,
 В коморі знайдеться
 Молока коновка.
 А хто дасть? ...

Звірята рогаті,
 Та ще й бородаті,
 Ходять пастись в лози.
 Хто? Вгадайте! ...

Стоїть в стайні,
 Вівса просить;
 І на собі
 Хлопців носить.

Ой, великий упертюх
 Цей сіренький клаповух.
 Кличе «і-я» до ясел,
 Називається ...

І мала, і кучерява,
 І тихенька, і ласкава.
 Песик її стереже,
 Баба доїть і стриже.
 Має брата баранця,
 Називається ...

Біле, як сніг,
 Надуте, як міх,
 Лопатами ходить,
 По болоті бродить.

Гострі кігті має —
 В подушки ховає.

Лазить все на плотик,
А зоветься

31

Кругом межі дерев'яні,
А в тих межах — ниви скляні.
Через ниви ті прозорі
Видно небо, видно зорі.

32

Малесенька хатка,
А в ній — коліщатка.

33

Має собі роги
І чотири ноги.
Нікуди не ходить,
Держиться підлоги.

34

Носить воду — не дармує.
Має вухо, а не чує.
Одірватись вухо може,—
Ніщо тоді не допоможе.

35

Сидять у коробці
Укупочці хлопці.
Хто хоче світити —
Готові служити.
Не беріте, діти,
Їх на забавки,
Бо можна згоріти.
Що це?... .

36

Має зуби залізні,
Гризе дерева різні.
Гризе, ріже з усіх сил,
Аж з-під неї сипле пил.

37

Дві сестрички,
Дві близнички,
Скорі на бігу.
Хто їх має,
Той сідає —
Їде по снігу.

ВІДГАДКИ:

1. Руки і пальці.
2. Луна.
3. Капелюх, хустину, закинув.
4. Хмара, дощ.
5. Дощ.
6. Сніг.
7. Берізка.
8. Горішок.
9. Гриб.
10. Квітка дзвіночок.
11. Петрушка.
12. Зайчик.
13. Їжачок.
14. Кріт.
15. Сова.
16. Метелик.
17. Павук.
18. Літак.
19. Паровоз на колії.
20. Школа.
21. Книжка.
22. Класна дошка, крейда.
23. Дні тижня.

24. Коровка.
25. Кози.
26. Кінь.
27. Осел.
28. Вівця.
29. Гуска.
30. Котик.
31. Віконні рами і шиби.
32. Годинник.
33. Стіл.
34. Дзбанок.
35. Сірники.
36. Пилка.
37. Санчата.

З М І С Т

Нахлік Оксана.
Талант, відданий дітям

МОЇ ПІСНІ

Мої пісні	12
Моя землячко!	13
Чотири сторони світу	14
Ой селом-селом	15
Бескиде, Бескиде	16
Верховина	17
Калина	19
Смерічка	20
Ганнусина пісня	21
Місяць і зорі	22
Нічні гості	23
Співанка про місяці	25
Зима наступає	27
Сипле сніг	28
Зимовим шляхом	29
Вечір іде	30
Дід Мороз	31
Сніжок трясє	33
Ясенець	34
Снігова баба	35
На лижах	36
Пташки взимку, I	38
Пташки взимку, II	39

Зима-Білосніжка	41
Сніжний пух	42
Пробудилась бриндушка	43
Весняний дощ	44
Сади навесні	45
Діти й ластівка	46
Весняний ранок	48
Червень і золота колісничка	50
Грай, бджілко!	51
Бджілко, літай!	52
Коломийки	54
Черешні	55
Літній дощ	56
Легіт	58
Горобина	59
Літо	60
Літечко пропало	61
Перепілка	62
Ліс восени	63
Луг восени	64
Осіньна пісня	65
Хлопчик і ластівка	66
Осіньний настрій	67
Під зиму	68
Бабине літо	70
Що я люблю	71
Розмова з місяцем	72
Гніздечко	74
На волі	75
В нашім дворі	76
Млин	78
«Тесляре, тесляре, збудуй мені хижку...»	79
Впала ожеледа	80
Зайчики на стіні	82

Вечір	83
Колискова	85
Великий я синочок	86
За що мене люблять	89
То я знаю	90
Два мотильки	91
Та Оленка, та маленька...	92
Розмова про сонце	93
Наша мати	94
Перед сном	95
Мати	96
Пробудження	98
Дарунок з ярмарку	99
У нас	100
По забаві	101
В гостях у бабусі	102
Підростає Юрко в сні	105
У бабусі в гостині	107
Прогулянка	108
Колисанка	110
Мій дідусь	111
Працьовита дівчинка	112
Мала кравчиня	113
Помічники	114
Мої овечки	115
Рожанка	116
При дорозі	117
Школа	118
Школярик	119
Малий школярик	120
Івасик	121
Школярка	122
Наші школярки	123
Кряче галка	124
Гнат і Федь	125
Голосні звуки	126

БЕЗКОНЕЧНІ КАЗОЧКИ	129
Безконечні казочки	130
Курчатко	132
Казочка	133
Кицин дім	134
Котяча родина	135
Юрко, Жмурко і Хмурко	136
Помазок	138
Про kota-воркота, горобця-молодця й Марійку-пестійку	141
Киця-Миця й Крілик-Трілик	144
Пригода	147
Пригода в лісі	148
Заєць	149
Зайчик в тернині	150
Баба Завірюха	151
«Біжить зайчик по сніжку...»	153
Лисиччина штука	154
Білчині горішки	156
Гості синиці	157
Зозуля	159
Два горобчики	160
Муравличок	162
Молотильник	163
Осіння казка	164
Рожка Тихолазка	165
В ЧУЖОМУ ПІР'Ю	173
(Сценічна картина на три дії з танцями і співом)	
ВІДГАДАЙ	
Загадки	224
Відгадки	234

Літературно-художнє видання

Підгір'янка Марійка

УЧИСЬ, МАЛЕНЬКИЙ!

Вірші, казки, п'єси, загадки

Для дошкільного
та молодшого шкільного віку

Упорядкування і передмова
Нахлік Оксани Мирославівни

Художник
Литвин Іван Іванович

Художній редактор Д. П. Присяжнюк
Технічний редактор Ф. Н. Резник
Коректори В. В. Богачевський, В. Д. Бондар

Здано на виробництво 25.06.90. Підписано до друку
08.07.91. Формат 70×108/32. Папір друкарський № 1.
Гарнітура журнальна. Друк високий з ФПФ. Умовн.
друк. арк. 10,5 + вклад. (0,7) = 11,2. Умовн. фарб.-
відб. 13,65. Обл.-вид. арк. 4,9 + вклад. (0,7) = 5,6.
Тираж 50 000 пр. Зам. 275.

Ордена Дружби народів видавництво «Веселка».
252655, Київ, МСП, Мельникова, 63.

Книжкова фабрика ім. М. В. Фрунзе.
310057, Харків-57, Донець-Захаржевського, 6/8.

Підгір'янка Марійка.

ПЗ1 Учись, маленький!: Вірші, казки, п'єси, загадки:
Для дошк. та мол. шк. віку / Упоряд. і передм.
О. М. Нахлік; Іл. І. І. Литвина.— К.: Веселка,
1994.— 239 с.: іл.

ISBN 5-301-00932-X

Ш 4803640205—105
206—94 БЗ—45. 24. 92.

ББК 84Ук7

